

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Käsiteanalyysi jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa

Raekoski, Marko

2014 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Kerava

Käsiteanalyysi jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa

Marko Raekoski
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2014

Marko Raekoski

Käsiteanalyysi jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa

Vuosi 2014 Sivumäärä 59

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa ja selventää jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen merkitystä käsiteanalyysin avulla. Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa on abstrakti ja moniselitteinen käsite, joka voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Tutkittava käsite ei ole vakiintunut laajaan käyttöön, ja sille löytyi useita samankaltaisia lähikäsitteitä. Tutkielman tulokset on tarkoitettu käytettäväksi SULOIN-hankkeessa (Sustainable Logistics Solutions Through International Networking). Laurea-ammattikorkeakoulu on hankkeessa mukana kehittämässä elintarvikealan jakelujärjestelmiä.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin Walkerin ja Avantin kahdeksan vaiheen kautta etenevää käsiteanalyysimenetelmää, joka on muokattu John Wilsonin alkuperäisestä yksitoistavaiheisesta käsiteanalyysimenetelmästä. Menetelmän avulla voitiin tutkia käsitteen merkityksiä, sisältöä ja erilaisia käyttötapoja kielellisesti. Näin kyettiin tunnistamaan valitun käsitteen tunnusomaisia piirteitä ja ominaisuuksia, jotka erottavat sen muista samankaltaisista käsitteistä. Tutkielman tavoitteena oli koota selkeästi kirjalliseen muotoon, mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa.

Opinnäytetyön teoriaosassa tarkasteltiin tutkielman viitekehyksen mukaisesti elintarviketeollisuuden jakeluketjuja, sekä muita samankaltaisia logistiikan tutkimuksessa käytettyjä ketjumalleja. Käsiteanalyysissa kartoitettiin jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen käyttötapoja, eli esimerkkejä käsitteen käytöstä. Aineistoa kerättiin useista erilaisista tietokannoista ja lähteistä. Tähän kirjallisuuskatsaukseen kuului suomen- ja englanninkielisiä lähteitä, kuten kirjallisuutta, opinnäytetöitä, tieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita sekä erilaisia sähköisiä aineistoja. Käsiteanalyysia varten kerätyistä käsitteen käyttötavoista pyrittiin löytämään käsitteen kriittiset ominaispiirteet. Näin kyettiin erottamaan lähikäsitteitä ja rajatapauksia tutkittavalle käsitteelle, sekä esimerkkejä niiden käytöstä.

Johtopäätöksenä selvisi, että jakeluketjut elintarviketeollisuudessa koostuu ketjusta elintarvikealan ja kaupan toimijoita, jotka yhteistyössä toimien pyrkivät tuottamaan loppuasiakkaille eli kuluttajille mahdollisimman paljon lisäarvoa. Elintarviketeollisuuden jakeluketjuille on ominaista kylmäkuljetukset, tehokas tuotekehitys sekä nopea reagointi muuttuviin asiakstarpeisiin. Käsiteanalyysissa tuli ilmi, että tutkittavan käsitteen alkua eli jakeluketju on käsitteenä vanhentunut. Sen käyttäminen kirjallisuudessa on vähentynyt viime vuosina merkittävästi, mikä vaikeutti aineiston keräämistä aiheesta. Jakeluketjun käsitteen käytössä on huomattavissa käsitteen evoluutiota, ja logistiikan alalla sen sijasta käytetään nykyään muita termejä, kuten toimitusketju tai arvoketju.

Asiasanat: käsiteanalyysi, jakeluketju, elintarviketeollisuus

Marko Raekoski

Concept Analysis of Distribution Chains in Food Industry

Year	2014	Pages	59
------	------	-------	----

The purpose of this Bachelor's thesis was to examine and clarify the concept of distribution chains in food industry. The concept has an abstract and ambiguous nature, and it can be understood in many different ways. The concept of distribution chains in food industry is not widely used. Therefore several related concepts were found in the collected data. The results of this study are intended for the benefit and use of SULOIN project (Sustainable Logistics Solutions Through International Networking). Laurea University of Applied Sciences is involved in the project in developing distribution systems for the food industry.

The research method used in this study is based on the concept analysis model according to Walker and Avant. This eight-step method is a modified version of Wilson's original concept analysis method, which included eleven separate steps. The method is used to linguistically examine the different meanings and uses of the concept. The aim was to determine the defining attributes of the concept, the very characteristics that distinguish it from other similar concepts. The overall goal of this study was to answer the research problem: what does the concept of distribution chains in food industry mean?

The theory section deals with distribution chains in food industry as well as other similar concepts used to describe different logistics models. The concept analysis included surveying and identifying ways of using the concept distribution chains in food industry. The data for the concept analysis was gathered from a variety of databases and sources. This literature review included both Finnish and English sources, such as literature, scientific studies, theses and articles as well as a variety of electronic material. The concept analysis was primarily used to determine the defining attributes of the concept, by paying attention to its different uses. It was important to find and extract related concepts and borderline cases and examples of their use, which aided in defining the examined concept.

The collected data indicates that distribution chains in food industry are comprised of a chain of players in the fields of food industry and trade. The chain acts as a whole, co-operating unit and is aiming to produce maximum added value for the final customers. Distribution chains in food industry are characterized by refrigerated transport, efficient cycle of product development and rapid response for the customer's changing needs. The concept analysis revealed that the first part of the concept, distribution chain, is becoming more and more obsolete. The data shows that its use in the sources has decreased significantly in recent years. This fact also hampered the collection of material. The use of the concept distribution chain seems to have evolved into the use of other newer concepts, such as supply chain or value chain.

Keywords: concept analysis, distribution chain, food industry

Sisällys

1	Johdanto.....	6
1.1	Tutkielman tausta ja tutkimusongelma	7
1.2	Tutkielman tarkoitus ja tavoitteet.....	8
1.3	Tutkimusmenetelmä ja rajaus	9
1.4	Tutkielman rakenne	10
1.5	Tutkimusperinne liittyen jakeluketjuihin elintarviketeollisuudessa	12
1.6	Tutkielman keskeiset käsitteet	14
2	Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa - katsaus teoriaan.....	17
2.1	Erlaisia jakeluketjuun liittyviä käsitteitä	17
2.2	Elintarvikealan logistiikka ja kauppa	20
2.2.1	Lähiruoka	21
2.2.2	Kuljetukset	23
2.2.3	Ulkomaankauppa	24
2.2.4	Verkkokauppa	25
3	SULOIN-hanke.....	27
3.1	Hanke yleisesti.....	27
3.2	Laurean osaprojekti WP3	28
4	Käsiteanalyysi Walkerin ja Avantin mukaan jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa	29
4.1	Käsite.....	36
4.2	Analyysin tavoitteet	36
4.3	Käsitteen käyttötapoja.....	37
4.4	Käsitteen ominaispiirteitä	44
4.5	Malliesimerkki käsitteestä	45
4.6	Lähikäsitteitä ja rajatapauksia	46
4.7	Ennakkoehdot ja seuraukset	48
4.8	Empiiriset tarkoitteet	48
5	Johtopäätökset	49
5.1	Tulosten tarkastelu	50
5.2	Itsearviointi	51
5.3	Jatkotutkimusaiheet.....	52
	Lähteet	53
	Kuviot	58
	Taulukot	59

1 Johdanto

Elintarviketeollisuuden jakeluun sisältyy monia erityisvaatimuksia verrattuna kuivatavaran jakeluun. Tuoretuotteiden kuljetuksessa kylmäketjun katkeamattomuus koko jakeluketjussa on ensiarvoisen tärkeää. Valmiin tuotteen nopea toimitusrytmi esimerkiksi tehtaalta kaupan hyllylle korostuu, sillä näiden tuotteiden hyllyssäoloaika on lyhyt. Monilla tuoretuotteilla, kuten lihalla, on myös verrattain korkea kilohinta, joten tuotteiden hävikki on minimoitava. Tarkasteltaessa jakelua globaalisti on tärkeää ottaa huomioon, kuinka erilainen Pohjois-Euroopan logistinen ympäristö on verrattuna esimerkiksi Keski-Eurooppaan. Pohjolassa kuljetusväilyt ja välimatkat ovat pitkiä ja varsinkin Suomessa asukastiheys on harva, mikä lisää tarvetta kuljettamiselle, sen suunnittelulle ja välivarastoinnille. Pohjois-Euroopan suhteellisen pienet markkinat ja ankarat sääolot tuovat omat haasteensa logistiikkaan ja jakeluun. Kaikki tämä lisää jakelun kustannuksia. Keski-Euroopassa näitä haasteita ei juuri esiinny, koska asutus on tiheää, etäisyydet lyhyempiä ja sääolot pääosin tasaisemmat. (Sakki 2003, 28.)

Viennin jakelukanavissa suomalaisen elintarviketeollisuuden haasteet voivat olla myös poliittisia. Tämä on tilanne etenkin alati kasvavassa Venäjän viennissä, jossa jakelu voi pysähtyä yllättäen maiden rajalle. Näin kävi esimerkiksi heinäkuussa 2010, kun Venäjä otti käyttöön väliaikaiset tuontirajoitukset. Ne koskivat neljätoista suurta suomalaista liha- ja maitoalan yritystä. Venäjän mukaan rajoituksen syy oli, etteivät tuotantolaitokset täytä Venäjän lainsäädännön asettamia vaatimuksia. On oletettavaa ettei vika ollut kuitenkaan suomalaisten tuotteiden laadussa tai puutteissa niiden turvallisuudessa. Ylen uutisessa (Yle 2010a) haastateltu Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutin tutkija Hanna Smith toteaa, että kyse on pikemminkin Venäjän sisäpolitiikasta: maa haluaa suojata omaa elintarviketuotantoaan ja edistää sen omavaraisuutta, sekä viestittää kansalaisilleen suojelevansa heitä. Yhdeksi syyksi Smith mainitsee EU:n ja Venäjän suhteet. Smith arvioi että Venäjä todennäköisesti haluaa korostaa tasavertaisuuttaan EU:n rinnalla ja todistaa pystyvänsä itse säätelemään tuontiaan. Kielto voidaan nähdä myös näpättyksenä EU:lle, jolla Venäjä osoittaa voivansa tarvittaessa kontrolloida tuontia. Tuontikielto ei ollut ainoa laatuaan viime vuosina. Venäjä on asettanut naapurimaitaan elintarvikkeiden tuontikieltoon kymmenkunta kertaa 2000-luvulla. Kieltoja on määrätty sekä oikeiden tautiepäilyjen takia että ilmeisen poliittisin syin. (Yle 2010b.) Tuorein päivitys tähän jatkumoon on edelleen jatkuva Ukrainan kriisi. Sen tiimoilta EU ja Yhdysvallat ovat painostaneet Venäjää talouspakotteilla, jotta se rauhoittaisi tilannetta Ukrainassa. Venäjä vastasi vastapakotteilla, kuten länsimaisten elintarvikkeiden tuontikiellolla elokuussa 2014. Tästä on aiheutunut tappioita suomalaiselle maidonjalostusteollisuudelle ja kuljetusyrittäjille. (Helsingin Sanomat 2014.)

Elintarviketeollisuus on saanut viime vuosina runsaasti medianäkyvyyttä erilaisten kohujen ja skandaalien myötä. Uutisointi on liittynyt esimerkiksi markkinoilta pois vedettyihin tuote-eriin, taannoiseen laajaan hevosenlihakohuun, tai alihankkijoiden vastuullisuuteen. Ruuan lisäaineet ja niiden vaikutukset terveyteen ovat myös herättäneet laajaa keskustelua, esimerkiksi taannoin haitalliseksi todettu natriumglutamaatti. Tuoteturvallisuuden sekä alihankintaketjujen läpinäkyvyyteen ja jäljitettävyyteen kiinnitetään nykyään aiempaa enemmän huomiota. Muutoksen synnä on ihmisten lisääntynyt halu tietää, missä heidän ostamansa ruoka on tuotettu tai kasvatettu ja mitä valmisruoka todella sisältää. Kuluttajat ovat entistä kiinnostuneempia ruokansa taustoista, siitä minkälaisissa oloissa tuotantoeläimet elävät tai mitä lannoitteita ja rehuja maatilat käyttävät. (Järvelä, Koistinen, Latvala, Peltoniemi & Yrjölä 2011, 5.) Oma lukunsa on kaukomaiden tavarantoimittajat sekä niiden vastuu työntekijöistään, työoloista ja ympäristöstä. Ruoka on nyt trendikästä ja sen ekologisuus, eettisyys ja terveellisyys on jatkuvasti otsikoissa. (Forsman-Hugg, Katajajuuri, Paananen, Pesonen, Järvelä & Mäkelä 2009, 5, 8.)

1.1 Tutkielman tausta ja tutkimusongelma

Miettiessäni aihetta opinnäytetyölleni, pidin alusta asti hyvänä vaihtoehtona Laurea-ammattikorkeakoulun tarjoamia projektihankkeita. Olin kuullut useasti käynnissä olleesta SULOIN-hankkeesta eri tilaisuuksissa ja työpajoissa. Hankkeen yhtenä tavoitteena on elintarvikkealan jakelujärjestelmien kehittäminen. Koska hanke liittyy aiheeltaan logistiikkaan, johon olen opinnoissani syventynyt, pidin SULOIN-hanketta tärkeimpänä vaihtoehtona tulevan opinnäytetyöni aiheelle. Otettuani yhteyttä hankkeen projektipäällikköön, minulle sopiva aihe löytyi nopeasti. Lisäksi selvisi, että juuri tästä aiheesta tehdylle käsiteanalyysille olisi jo kysyntää ja valmiita lukijoita hankkeen piirissä. Sain aiheen ikään kuin tilaustyönä ja heti alkuvaiheessa saamani tutkielmani nimi ja perusidea pysyivät tutkielmani runkona koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Opinnäytetyöni aihe kiinnosti minua erityisesti, koska tiedän jakelusta vain perusasiat, mutten mitään syvällisempää. Logistiikan syventävät opintoni liittyivät enimmäkseen hankintaan ja ostotoimintaan jakelun jäädessä taka-alalle. Opinnäytetyöni antoi hyvän mahdollisuuden paneutua jakeluun ja sitä kautta päivittää omaa tietotaitoa ja osaamista. Lisäksi oli hyödyllistä ja eduksi omalle ammattitaidolleni täydentää aukkoja tiedoissani koko tilaus-toimitusketjun ymmärtämisen kannalta.

Jakelu osana logistiikkaa kiinnosti myös oman työhistoriani takia, sillä suurin osa työkokemuksistani on liittynyt läheisesti prosesseihin ennen jakelua. Olen työskennellyt suuren suomalaisen liha-alan yrityksen terminaalissa, työpisteissä joista toimitusketju jatkuu suoraan jakeluna. Muutamassa työpaikassani olen päässyt kokeilemaan varsinaista jakelutyötä, mutta suurin

osa työtehtävistäni on ollut varastokeräilyä, terminaalityötä tai logistiikan ohjausta. Jakelusta on muodostunut sekä työkokemukseni että opintojeni kannalta osa-alue, jonka periaatteessa ymmärrän ja osaan nähdä osana tilaus-toimitusketjua. Jakelu ei kuitenkaan erotu logistiikassa selvästi omana toimintonaan. Usein kuljetusyrityksille ulkoistettu käytännön jakelutoiminta ja sen laajuus elintarviketeollisuudessa oli minulle mysteeri, jota lähdin mielenkiinnolla selvittämään.

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelman voi tiivistää yhteen lyhyeen lauseeseen: ”Mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa?”

1.2 Tutkielman tarkoitus ja tavoitteet

Tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kartoittaa jakeluketjuja elintarviketeollisuudessa. Tutkielman kohteeksi valittua käsitettä ja sen käyttöä analysoidaan käsiteanalyysimenetelmän mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 138.) Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa on abstrakti ja epämääräinen käsite, jonka merkityksen voi ymmärtää monella eri tavalla näkökulmasta riippuen.

Tutkielman päätavoite on koota selkokielellä kirjalliseen muotoon, mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa. Toinen tavoite on tuottaa aiheesta tietoa SULOIN-hanketta varten, joka on tämän opinnäytetyön varsinainen toimeksiantaja.

Laurea-ammattikorkeakoulu osallistuu kahden muun ammattikorkeakoulun kanssa SULOIN-hankkeeseen (Sustainable Logistics Solutions Through International Networking), joka toteutettiin vuosien 2011 - 2013 aikana. Laurean osaprojektin tavoite hankkeessa on kehittää elintarvikealan jakelujärjestelmiä. (Laurea 2013a.) Siihen myös tämä tutkielma tähtää, yhtenä osana Laurean osaprojektia ja koko hanketta. SULOIN-hanketta on kuvattu laajemmin tämän opinnäytetyön luvussa 3.

Kun keskustelin aiheesta alustavasti hankkeen projektipäällikön kanssa, hän kertoi että opinnäytteeni aihe oli syntynyt hankkeen saaman suoran palautteen seurauksena. SULOIN-hanketta oli esitelty useilla messuilla, joilla oli saatu kontakteja pieniin elintarviketeollisuuden toimijoihin. Niihin kuuluu esimerkiksi pieniä lihanmyyntiin, lihankäsittelyyn ja teurastukseen liittyviä yrityksiä ja heidän edustajiaan. Eräs toimitusjohtaja oli kertonut olevansa koulutukseltaan lihanleikkaaja. Palautetta tuli myös perheyrityksiltä, joissa bisnesosaamista ei juuri ollut. Tehtäessä yhteistyötä alan suurten yritysten kanssa ja osana niiden laajoja jakelua ja toimitusketjuja, näissä pienyrityksissä oli törmätty logistiseen ongelmaan. Yrityksissä tiedetään kaikki lihasta, muttei paljoakaan logistiikasta ja yleisistä toimintatavoista. Nämä yritykset tekevät joka tapauksessa joko yhteistyötä jakelijan kanssa, tai hoitavat tuotteidensa

jakelun itse. He olivat toivoneet SULOIN-hankkeelta ymmärrettävää tietoa logistiikasta ja etenkin jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa. Heillä oli tarve jonkinlaiselle perustiedolle, helpottamaan yhteistyötä suurten asiakkaiden kanssa. Tämä työelämän valmis kysyntä on kolmas tavoite tutkielmalleni ja tärkeä motivaattori minulle. SULOIN-hankkeen projektipäällikkö esitti aiheen minulle oikean kysynnän pohjalta, vastaamaan pienten elintarvikealan yritysten tarvetta tietää enemmän jakeluketjuista. Oli mukava tietää heti opinnäyteprosessin alussa, että lukijoita työlleni oli jo olemassa.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja rajaus

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin Walkerin ja Avantin kahdeksanvaiheinen käsiteanalyysimenetelmä. Se on muokattu ja muotoiltu uudelleen John Wilsonin (1963) alkuperäisestä yksitoistavaiheisesta käsiteanalyysimenetelmästä. Wilsonin klassista 60-luvun mallia pidetään yleisesti käsiteanalyysin metodisena perustana, jota eri tutkijat ovat vuosien saatossa soveltaneet ja kehittäneet. Wilsonin menetelmä on eräänlainen lähtökohta, johon käsitteen analyysi pohjautuu myös nykyään, ja josta uudemmat käsiteanalyysimallit on sovellettu ja muokattu eri tavoin. Yksi tunnetuimmista Wilsonin mallin sovelluksista on juuri Walkerin ja Avantin menetelmä. (Walker & Avant 2005, 65; Puusa 2008, 36, 39.)

Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimenetelmä on laadulliseen tutkimukseen kuuluva systemaattinen metodi, joka asettaa tietyt raamit ja valmiin rungon analyysin käytännön toteuttamiselle. Menetelmä on alun perin kehitetty hoitotieteen piirissä, mutta se soveltuu tutkimusotteena hyvin myös liiketaloustieteeseen, erityisesti alalla yleisten abstraktien ja vakiintumattomien käsitteiden systemaattiseen tarkasteluun. (Puusa 2008, 36, 37.) Käsiteanalyysi on väline, jonka avulla kyetään tehokkaasti tutkimaan käsitteiden piirteitä ja ominaisuuksia, sekä ymmärtämään niiden merkityksiä ja sisältöä kielellisesti (Walker & Avant 1992, 39; Puusa 2008, 38). Walkerin ja Avantin menetelmällä pystytään tutkimaan ja tunnistamaan valitun käsitteen ominaispiirteet, jotka erottavat sen muista samankaltaisista käsitteistä. Näin kyetään erottamaan myös lähikäsitteitä ja rajatapauksia tutkittavalle käsitteelle. (Walker & Avant 1992, 41; Puusa 2008, 36.)

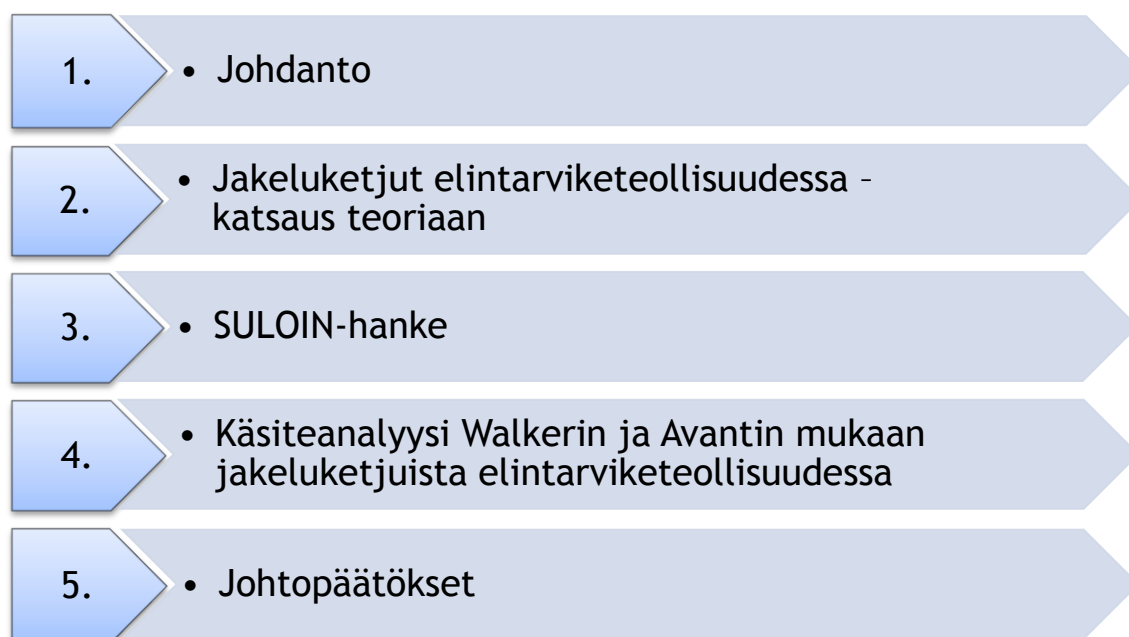
Käsiteanalyysi on luonteva tapa hankkia tietoa tutkittavasta aiheesta. Käsiteanalyysia voidaan kutsua tuttavallisemmin eräänlaiseksi kirjallisuuskatsaukseksi, joka edellyttää laaja-alaista tutustumista käsitteen käyttöön eri lähteissä. Tavoitteena on kartoittaa ja selvittää laajasti, mitä käsitteestä on kirjoitettu, miten sitä on käytetty eri yhteyksissä ja seuloa aiempia käsitteeseen liittyviä tutkimuksia. Tärkeimpiä lähdeaineistoja kirjallisuuskatsaukselle ovat kirjat, tieteelliset lehdet ja artikkelit sekä sähköisessä muodossa oleva materiaali. Käsiteanalyysin tuloksena saadaan selville käsitteen kriittiset ominaispiirteet, sekä ennakkoehdot ja seuraukset käsitteen esiintymiselle. (Walker & Avant 1992, 40, 42, 47; Puusa 2008, 36, 39.)

Käsiteanalyysi helpottaa kommunikointia eri tieteenaloilla ja tutkijoiden kesken. Kun tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden merkitykset ovat tarkasti määriteltyjä, on kollegojen helpompi ymmärtää käsiteltävää asiaa. Lisäksi on huomioitava, että käsitteet muuttuvat ajan kuluessa ja ne kaipaavat tarkentamista aika ajoin. (Walker & Avant 1992, 39; Walker & Avant 2005, 63 - 64.) Käsiteanalyysin vaiheet ja eteneminen käsitellään seikkaperäisesti tutkielman neljännessä luvussa.

Tämä opinnäytetyö on käytännöllisesti ilmaistuna käsiteanalyysi jakeluketjuista, johon on rajattu kuulumaan mukaan eri teollisuudenalojen jakeluketjuista vain elintarviketeollisuus. Näin ollen tutkielman otsikon mukainen rajaus auttaa lähtökohtaisesti kohdistamaan tiedonhakuja vain tiettyyn alaan. Toisaalta rajaus myös vaikeuttaa tiedonhakuja, sillä jakeluketju ja elintarviketeollisuus aihealueina täytyy yhdistää, mikä rajoittaa sopivan aineiston määrää. Käyttökelpoisen lähdemateriaalin pitäisi mahtua tähän rajaukseen. Käsitettä kuvaavien esimerkkien tunnistaminen ja erottaminen juuri jakeluketjuiksi on pitkälti tutkijan tulkinna ja subjektiivisen päättelyn varassa, kuten käsiteanalyysin luonteeseen kuuluu (Walker & Avant 1992, 39, 49 - 50).

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielman rakenne, ulkoasu ja kieliasu on toteutettu noudattaen Laurea-ammattikorkeakoulun yleisiä opinnäytetyön ohjeita. Tämä tutkimuksellinen opinnäytetyö on jaettu rakenteeltaan viiteen lukuun, jotka on esitetty alla (Kuvio 1).

Kuvio 1: Tutkielman rakenne.

Johdanto-osuudessa esitellään tutkittava aihe ja käydään läpi tutkielman lähtökohdat. Luvussa käsitellään perustiedot kuten tutkielman tausta, tutkimusongelma, tutkimusmenetelmä ja rajaus. Lisäksi käydään läpi tutkielman tarkoitus ja tavoitteet, tutkimusperinne viime vuosien ajalta sekä tutkimuksessa käytetyt keskeisimmät käsitteet. Toinen luku sisältää tutkielman teoriaosuuden ja siinä perehdytään tutkielman teoreettisen viitekehyksen mukaisesti jakeluketjuihin elintarviketeollisuudessa. Lisäksi luvussa tarkastellaan tutkittavaan käsitteeseen helposti sekoitettavia, logistiikan sanastoon kuuluvia samankaltaisia käsitteitä.

Kolmannessa luvussa esitellään SULOIN-hanke, jonka käyttöön tämän opinnäytetyön tulokset on tarkoitettu. Opinnäytetyöni on osa kolmevuotisen hankkeen loppuvaihetta. Neljäs luku koostuu varsinaisesta käsiteanalyysistä. Siinä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitettä tutkitaan ja analysoidaan Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimenetelmää noudattaen. Käsiteanalyysi ja oikeastaan koko tutkielma perustuu kattavaan kirjallisuuskatsaukseen, jossa selvitetään mitä elintarviketeollisuuden jakeluketjuista on aiemmin kirjoitettu, perehdytään käsitteen eri käyttötapoihin erilaisissa lähteissä ja tutustutaan aiempiin tutkimuksiin liittyen käsitteeseen.

Viides ja viimeinen luku summaa yhteen tutkielman tulokset. Käsiteanalyysin perusteella tehdään johtopäätökset kerätystä aineistosta ja tarkastellaan analyysin tuloksia. Tutkielman tulokset vastaavat tutkimusongelmaan: mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa. Tutkijan itsearviointissa analysoidaan tutkielman onnistuminen ja lopputulos suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi käydään kriittisesti läpi tutkijan työskentelytapoja ja työn tekemisessä ilmenneitä ongelmia ja haasteita, sekä puutteita tai alueita joissa olisi ollut parannettavaa. Lopuksi tarkastellaan jatkotutkimusaiheita, joita nousi esille tutkielman työstämisen aikana.

1.5 Tutkimusperinne liittyen jakeluketjuihin elintarviketeollisuudessa

Tähän lukuun on koottu aiempia tutkimuksia ja tutkielmia liittyen jakeluketjuihin elintarviketeollisuudessa. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) on esimerkkinä tämän opinnäyteyön kannalta hyödyllisiä tutkimuksia, joita on voitu käyttää lähdemateriaalina tässä tutkielmassa. Ne on koostettu pääasiassa Laurean Nelli-tiedonhakuportaalista ja Google Scholar -haun avulla. Tutkimusperinne rajattiin kattamaan ainoastaan pienen joukon Suomessa julkaistuja opinnäytetöitä, pro graduja sekä diplomitöitä. Kaikki tarkasteltavat opinnäytteet ovat valmistuneet viimeisen seitsemän vuoden aikana.

Tutkimusperinne: jakeluketjut elintarviketeollisuudessa			
Tekijät	Vuosi	Nimike	Aineisto
Halmeenmäki, Markku	2009	Kumipitsaa vai trendievästä - valmisruuan kehitysnäkymät Suomessa	Opinnäytetyö
Isokangas, Antti	2009	Suomalaisten elintarvikealan pienyritysten tulevaisuuden tavoitteet ja Elintarviketeollisuusliiton rooli tavoitteiden saavuttamiseksi	Pro gradu
Kansikas, Tuomas	2007	Kustannusten ja ajan sitoutuminen tuotteeseen elintarviketeollisuuden arvoverkostossa	Pro gradu
Keskinen, Satu	2013	Logististen toimintojen ulkoistamisen hyödyt ja uhkatekijät elintarviketeollisuudessa	Opinnäytetyö
Klimahin, Ekaterina	2012	Elintarvikevienti Venäjältä EU-maihin	Opinnäytetyö
Lankinen, Tuomo	2010	Lähtölogistiikan laadun mittaaminen ja kehittäminen, Case Oy Sinebrychoff Ab	Opinnäytetyö
Lappalainen, Jarkko ja Syyslahti, Henri	2013	Päivittäistavara-kaupan jakelumallivaihtoehdot ja kuljetukset tuoteryhmittäin	Kandidaatintyö
Martikainen, Antti	2012	Seutulogistisen palveluyrityksen palvelutarjooman kehittäminen	Diplomityö
Rinne, Veera	2012	Turkulaisten ravintoloiden kiinnostus yhteistyöhön Ruokakauppa Finskan kanssa	Opinnäytetyö
Romo, Teijo	2012	Päävaraston uudistuksen vaikutukset jakeluväestön kannalta	Opinnäytetyö
Saarijärvi, Hannu	2007	Elintarviketeollisuuden arvoketju - priorisointia parivertailulla	Pro gradu

Taulukko 1: Tutkimusperinne.

Taulukko 1:n esimerkkitutkielmien haku tehtiin Nellissä pikahakuryhmä-toiminnolla. Haku rajattiin koskemaan vain opinnäytteitä hakusanoilla ”jakeluketju elintarviketeollisuus”. Katkaisemalla hakusanoja lyhyemmiksi oli mahdollista saada enemmän ja monipuolisempia tuloksia. Täydentäviä hakuja tehtiin myös Google Scholar -verkkohaulla, joka antoi hieman erilaisia hakutuloksia kuin Nellin haku. Pääasiassa samat lähteet ovat löydettävissä kummallakin hakutavalla. Laurean Nelli-tiedonhakuportaali sisältää valtavasti sähköisiä aineistoja useista tietokannoista, jotka kaikki on kätevästi yhdistetty yhteen käyttöliittymään. Portaalissa voidaan tehdä hakuja tärkeimpien suomalaisten korkeakoulujen sähköisistä opinnäytetöistä samanaikaisesti (Laurea 2013b). Google Scholar toimii kuten normaali Googlen verkkohaku, mutta haku kohdistuu vain tieteelliseen kirjallisuuteen internetissä, ollen laajempi mutta samalla epätarkempi kuin Nellin haku. Hakutulokset sisältävät muun muassa tutkielmia, tiivistelmiä, kirjoja, artikkeleita ja esitelmiä eri akateemisilta yhteisöiltä ja tieteenaloilta (Google Scholar 2011).

Jakeluketjuja elintarviketeollisuudessa on käsitelty opinnäytteissä hyvin vähän, ja käyttökelpoista tutkimusperinnettä piti etsiä ja seuloa sinnikkäästi. Jakeluketju-sanaa ei käytetty yhdenkään löytämäni opinnäytteen otsikossa, enkä löytänyt lainkaan varsinaisesti jakeluketjuja tarkastelevia tai niihin keskittyviä opinnäytteitä. Arvoketjuja ja toimitusketjuja käsitteleviä opinnäytteitä oli saatavilla huomattavasti enemmän. ”Elintarviketeollisuus” oli kuitenkin muutamien tutkielmien otsikoinnissa näkyvästi esillä. Tiedonhaun ongelmaksi muodostuikin tiedonhaun kohdistaminen, eli miten löytää opinnäytteitä, joissa käsitellään sekä jakeluketjuja että elintarviketeollisuutta. Monesti tehokkain tapa oli poimia lupaavalta vaikuttavista töistä liittyen elintarvikealaan, ja etsiä niiden sisällöstä sopivaa materiaalia hakusanoilla ”jakelu”. Kaiken kaikkiaan aiheittain käsitteleviä opinnäytteitä oli vaikea tunnistaa muiden joukosta. Tässä vaiheessa tutkielmaa alkoi myös herätä epäily, että ”jakeluketju” -käsitteen vähäinen esiintyminen tiedonlähteissä tulee olemaan suuri ongelma tiedonhaun ja aineiston keräämisen kannalta.

Jakeluketjuja elintarviketeollisuudessa käsiteltiin tai sivuttiin vain kourallisissa tutkielmia, joista muutamassa elintarvikealan arvoketju tai arvoverkosto oli keskeisenä osana empiiristä tutkimusosaa. Niitä on hyödynnetty tämän tutkielman aineistossa soveltuvin osin. Useimmissa esimerkkitutkielmissa jakeluketjut elintarviketeollisuudessa oli aiheena hyvin pienessä osassa tai pienenä viitteenä, ja asiaa käsiteltiin vain muutaman kappaleen verran. Suuri osa tutkimusperinteestä antoi kuitenkin arvokasta lisätietoa tämän työn teoriaosan aiheisiin. Noin puolet löydetyistä töistä oli yliopistotason tutkielmia. Tästä voidaan päätellä, että kokonaisia jakeluketjuja käsitellään laajoissa pro gradu -tutkielmissa useammin kuin niitä suppeammassa ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä. En löytänyt omaani vastaavaa jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteanalyysia millään hakutavalla.

1.6 Tutkielman keskeiset käsitteet

Tämän tutkielman pääkäsitteeksi on valittu ”jakeluketjut elintarviketeollisuudessa”. Käsitteen merkitystä, ominaisuuksia ja käyttöä eri lähteissä tutkitaan ja selvitetään opinnäytetyön teoria- ja käsiteanalyysiluvuissa 2 ja 4. Pääkäsitteen lisäksi tähän tutkielmaan liittyy useita muita käsitteitä, joista tärkeimpien merkitystä on selvennetty seuraavaksi.

Käsite

Käsitteet ovat mielessä muodostettuja ajatusrakennelmia, jotka koskevat jotain tiettyä ilmiötä, asiaa tai toimintaa. Käsite on kuin kuva jostain asiasta, mutta ei asia itsessään. Käsitteitä voidaan pitää abstraktioina todellisuudesta. Ne auttavat ihmisiä jäsentämään ajatteluaan ja kommunikoimaan keskenään (Walker & Avant 1992, 26; Puusa 2008, 37). Sivistyssanakirja antaa sanalle ”käsite” määritelmäksi: ”*Ajattelun luoma abstrakti hahmo*”, sekä ”*esineelle tai asialle ominaisten piirteiden kokonaisuus*” (Suomisanakirja 2013).

Käsiteanalyysi

Tässä opinnäytetyössä on käytetty käsiteanalyysia sekä tutkimusmenetelmänä että tutkimusotteena. Tarvittava tieto on hankittu kirjallisuuskatsauksella käsiteanalyysin idean mukaisesti, eikä tavanomaista tutkimusotetta, kuten kyselyä tai haastattelua ole käytetty lainkaan.

Itse käsiteanalyysin käsitteen merkityksestä on epäselvyyttä tiedemaailmassa. Käsiteanalyysille on olemassa useita erilaisia määritelmiä eri aikakausilta ja tieteenaloilta, jotka vaihtelevat käyttötarkoituksesta ja lähestymistavasta riippuen. Yhtä yleispätevää määritelmää ei ole olemassakaan. Tutkijoilla on eriäviä näkemyksiä siitä, onko käsiteanalyysi oma tutkimusmenetelmänsä, erillinen tutkimusote vaiko nämä molemmat samanaikaisesti. Kuitenkin koko tiedekenttä on yhtä mieltä siitä, että käsitteiden analysointi on tärkeä osa kaikkea empiiristä tutkimusta. (Puusa 2008, 38.)

Suomalaisista liiketaloustieteen metodioppaista löytyy useita määritelmiä käsiteanalyysille. Vaasan viestintätieteiden laitoksen julkaisussa on tarkasteltu kolmea suomalaisen tiedekirjallisuuden erilaista määritelmää käsiteanalyysille (Taulukko 2). Teoksessaan Nuopponen (2009, 309 - 311) on valinnut vertailtavaksi yhden määritelmän terminologisen tutkimuksen alalta sekä kaksi merkittävintä liiketaloustieteessä kehitetyn käsiteanalyysimenetelmän määritelmää. Hänen mukaansa eri käsiteanalyysimalleja yhdistävät kahdeksan elementtiä ovat analyysin tekijä, kohde, konteksti, tavoite, aineisto, välineet, kulku ja tulos.

Kolme eri määritelmää käsiteanalyysille		
<i>"Terminologinen käsiteanalyysi (Suonuuti 1999)"</i>	<i>"Käsiteanalyysi (Näsi 1980)"</i>	<i>"Tulkitseva käsitetutkimus (Lämsä & Takala 2001)"</i>
<i>"Sanastotyöhön kuuluva toiminta, jossa selvitetään ja kuvataan tiettyyn kokonaisuuteen kuuluvat käsitteet ja niiden suhteet toisiinsa."</i>	<i>"Tavoitteellista käsiteongelman ratkaisua; käsitteiden muodostamista analyytisen ja synteettisen pohdinnan kautta käyttäen hyväkseen muita, jo tunnettuja käsitteitä sekä oivallusta."</i>	<i>"Organisaatio- ja johtamistutkimuksen tulkitsevaan tutkimusparadigmaan kuuluva menetelmä, jossa ollaan kiinnostuneita kirjoitetussa, tekstuaalisessa muodossa olevien käsitteiden ja niiden määritelmien merkitysten tulkinnasta."</i>

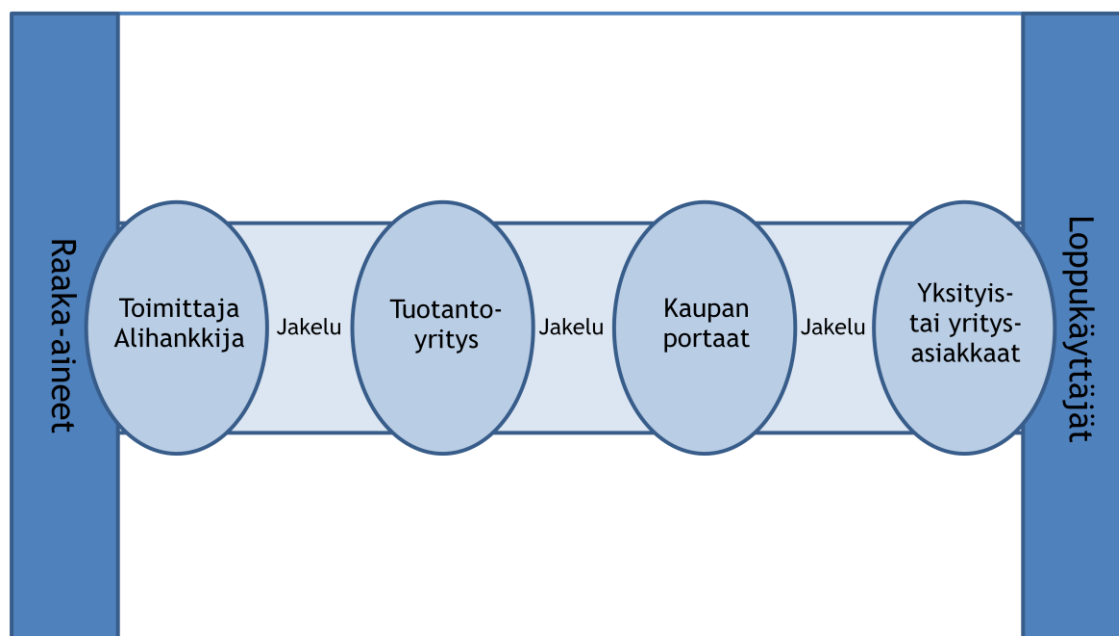
Taulukko 2: Määritelmiä käsiteanalyysille kirjallisuudesta (Nuopponen 2009, 310).

Jakelu

Yksinkertaistettuna jakelu tarkoittaa toimintoa, jonka avulla hyödykkeet siirtyvät valmistajilta asiakkaille (Taloustieto 1998, 87). Lopputuotteet siirtyvät varastoinnin ja kuljetuksen jälkeen asiakkaalle suorina toimituksina tai esimerkiksi terminaalin kautta, eli oikeaan paikkaan ja oikeaan aikaan (Pouri 1997, 150). Perinteisessä mielessä jakelu onkin nähty hyvin suppeana fyysisenä toimintona, jossa tavara kuljetetaan asiakkaalle joko suoraan tai kaupan portaan kautta. Nykyään edellä kuvattua kutsutaan lähinnä loppujakeluksi, ja jakelu käsitteenä on laajentunut. Nykyisin jakelu voidaan ymmärtää kokonaisvaltaisemmin ja ulottumaan aina raaka-ainelähteiltä loppuasiakkaille asti. (Haapanen & Vepsäläinen 1999, 14 - 15; Karrus 2001, 406.) Jakelun logistiseen rakenteeseen sisältyy kaikki toimittajan ja asiakkaan välillä tapahtuva kuljettaminen, varastointi ja käsittely (Sakki 1994, 119). Jakelua voidaan kutsua myös hajautuvaksi logistiikkaprosessiksi, vastakohtana kokoavalle logistiikkaprosessille. (Sakki 2003, 27).

Jakeluketju

Jakeluketju on raaka-ainelähteiden ja loppuasiakkaiden välinen, usean peräkkäisen yrityksen muodostama ketju. Perinteinen jakeluketju (Kuvio 2) kuvaa pelkistetysti ketjun jäseniä ja niiden välillä tapahtuvaa jakelua kohti loppukäyttäjää. Ketjussa ensimmäisellä yrityksellä on kontakti raaka-aineisiin, kun taas viimeisellä toimijalla on kontakti loppuasiakkaaseen. Yrityksen asiakas on ketjun seuraava yritys. (Haapanen, Vepsäläinen & Lindeman 2005, 23 - 24.) Tähän ja muihin logistiikan ketjumalleihin syvennytään tarkemmin tutkielman teoriaosuudessa.

Kuvio 2: Perinteinen jakeluketju (mukaillen Haapanen ym. 2005, 24).

Elintarviketeollisuus

Elintarviketeollisuus on teollisuudenala, joka tuottaa ja jalostaa elintarvikkeita ja elintarvikkeiden raaka-aineita. Ala kehittää ja valmistaa ruokaa kuluttajille ja suurtalouksille. Elintarviketeollisuusliitto ETL:n mukaan (2014a) Suomessa elintarviketeollisuus on suurin kulutustavaroiden valmistaja ja neljänneksi suurin teollisuudenala. Vuonna 2011 koko alan tuotannon bruttoarvo oli noin 11,3 miljardia euroa. Elintarviketeollisuuden asiakkaita ovat vähittäiskauppa- ja HoReCa-sektori, ruokapalvelut ja muut elintarvikeyritykset. Elintarviketeollisuus jakaantuu rakenteeltaan kahdeksi päätoimialaksi, jotka ovat elintarvikkeiden valmistus ja juomien valmistus. Päätoimialat jakautuvat vastaavasti useisiin alatoimialoihin. Elintarviketeollisuusyrityksiä on Suomessa noin 1 700, mutta määrä vaihtelee suuresti riippuen käytetystä tilastosta. (Hyrylä 2012, 9.) Yli 90 % yrityksistä on kooltaan pieniä tai keskisuuria (henkilöstö alle 50), joten suuria toimijoita on lukumääräisesti vähän (Maa- ja metsätalousministeriö 2013, 36). Suurimpia elintarviketeollisuusyrityksiä Suomessa ovat esimerkiksi HKScan, Valio, Fazer, Atria, Paulig ja Sinebrychoff. Ne ovat usein rakenteeltaan konserneja, eli operoivat myös muilla toimialoilla. Teollisuuden suurille toimijoille on tyypillistä laajentuminen ulkomaille, kansainvälistyminen ja panostus vientiin, kun taas pienemmät yritykset toimivat pääasiassa kotimarkkinoilla, tai tekevät lisäksi vientikauppaa lähialueille. (Hyrylä 2012, 24 - 25, 36 - 37.)

2 Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa - katsaus teoriaan

Tässä luvussa tarkastellaan teoriapohjaa liittyen jakeluketjuihin elintarviketeollisuudessa. Aiheen teoreettinen pohja osoittautui hankalaksi määritellä. Valittu käsite on kaksiosainen ja kaksijakoinen. Sen alkuosa eli jakeluketju kuuluu terminä logistiikkaan ja on tämän opinnäytetyön käsiteanalyysin varsinainen pääkäsite. Elintarviketeollisuus toimii ikään kuin alakohtaisena rajauksena pääkäsitteelle.

Elintarvikealan logistiikkaan kuuluu monia erityispiirteitä, kuten kylmäkuljetukset, nopeasti pilaantuvat tuotteet ja tarkasti säädellyt sekä tiukasti valvotut prosessit. Niitä ei useimmiten käsitellä logistiikan kirjallisuudessa, vaan esimerkiksi alan järjestöjen julkaisuissa ja raporteissa. Yksi elintarvikealan erityispiirre on hieman erilainen termistö ja käsitteistö. Logistiikkaan liittyvässä kirjallisuudessa alan toimintamalleista käytetään nykyisin vakiintunutta yleiskäsitettä toimitusketju. Sillä kuvataan usein koko tilaus-toimitusketjua ja siihen liittyviä tavar-, raha- ja tietovirtoja (Sakki 2003, 20, 24). Elintarvikealalle on syntynyt sille vastineeksi käsite elintarvikeketju, joka käsittää koko ruuan tuotantoprosessin ja elintarvikkeen matkan pellolta pöytään, aina raaka-aineesta loppukuluttajan ostamaksi valmiiksi tuotteeksi (Ruokatieto & ProAgria Keskusten Liitto 2011, 4). Kyse on rakenteeltaan erilaisesta tuotekohtaisesta toimitusketjusta kuin vaikkapa polkupyörän matka metalliraaka-aineista loppukuluttajan kulupeliksi. Elintarvikkeiden toimitusketjulle eli elintarvikeketjulle tyypillinen monimutkainen viljely-, tuotanto- ja jalostusprosessi puoltaa sitä tosiasiaa, että elintarvikealan logistiikkaa ei voida yleistää osaksi logistiikan alan perusmalleja.

2.1 Erilaisia jakeluketjuun liittyviä käsitteitä

Tämän opinnäytetyön tutkittavaa käsitettä ”jakeluketjut elintarviketeollisuudessa” lähestytään aihealueena tarkastelemalla ensin samankaltaisia logistiikan käsitteitä ja ketjumalleja, eli toimintamalleja. Logistiikkaa kuvataan alan kirjallisuudessa monilla samankaltaisilla käsitteillä, joita voi olla haastavaa erottaa toisistaan. Tutkittava käsite kytkeytyy läheisesti alan muuhun käsitteistöön, mutta kaipaa lisätarkennusta ennen kuin se pystytään kunnolla identifioimaan ja erottamaan muista käsitteistä.

Logistiikkaan liittyvä käsitekenttä ja termistö on moninaista ja jopa sekavaa. Yleisesti käytetyt ja osin päällekkäiset käsitteet kuten toimitusketju, arvoketju, elintarvikeketju ja jakeluketju sulautuvat merkityksiltään toisiinsa. Niiden merkityksiä ja keskeisiä piirteitä on varsin hankala erottaa toisistaan, ja useimpien sisältämä ketju-sana aiheuttaa sekaannuksia. Käsitteet ovat pikemminkin toisiaan täydentäviä ja tarkentavia, kuin selkeästi eroteltavissa toisistaan. Kyse on näiden käsitteiden hieman erilaisista näkökulmista kuvaamaansa ilmiöön, sekä ilmiön piirteiden erilaisista painotuksista. Logistiikan alan tieteellisessä kirjallisuudessa eri

tutkijat ja asiantuntijat saattavat kuitenkin käyttää teoksissaan käsitteitä ristiin ja eri merkityksissä: kirjoittajat käyttävät eri käsitteitä kuvaamaan periaatteessa samaa asiaa, käyttävät teksteissään samaa käsitettä hieman eri merkityksessä tai painottavat käsitteen määritelmässä eri asioita. Käsitteiden päällekkäisyyteen vaikuttavat myös logistiikan tutkijoiden koulukuntaerot. (Saarijärvi 2007, 9.) Seuraavassa on lyhyet luonnehdinnat keskeisistä logistisia toimintamalleja kuvaavista käsitteistä. Niistä on olemassa useita erilaisia näkemyksiä ja runsaasti tutkimuksia. Tässä tutkielmassa on päätetty nojata seuraaviin määritelmiin.

Edellisen luvun kuviossa 2 esitelty jakeluketju (distribution chain) (Haapanen ym. 2005, 24) voidaan nähdä yksinkertaisena perusmallina jakeluketjun käsitteelle. Mallissa keskeistä on varsinaisen jakelun tapahtuminen ketjun jäsenyritysten välillä, vaikka tämä onkin hieman vanhahtava esitysmalli. Jakelu etenee tavarantoimittajilta kohti loppuasiakasta. Painotus on enimmäkseen tavaroiden siirtämisessä, eikä huomiota kiinnitetä niinkään tieto-, raha- tai kierrätysvirtoihin. Elintarviketeollisuuden jakeluketjuilla tarkoitetaan usein teollisuuden ja lostamien valmiiden tuotteiden jakelua kaupan portaiden kautta loppuasiakkaan saataville. **Tässä tutkielmassa ”jakeluketjut elintarviketeollisuudessa” -käsite määritellään kuten edeltävässä kuvauksessa.**

Watersin (2003, 7) mukaan toimitusketju (supply chain) koostuu joukosta toimintoja ja organisaatioita, joiden kautta materiaalit siirtyvät matkallaan alkutuottajalta loppuasiakkaalle. Materiaaleiksi Waters laskee kaikki hyödykkeet, kuten tuotteet, palvelut, raha, informaatio ja energia. Jokaisella tuotteella on oma toimitusketjunsä. Toimitusketjun jokaisella toimijalla on oma roolinsa. Ketjun rakenteeseen vaikuttavat yrityksen tuotteet, toimiala ja asiakkaat. (Logistiikan Maaailma 2014b.)

Elintarvikeketju (food chain, food supply chain) on elintarvikealan toimitusketju. Se kuvaa laajasti ruuan tuotannon kokonaisuutta, ruuan pitkää matkaa maatilalta kuluttajan ruokapöytään. Elintarvikeketju alkaa tuotantopanoiteollisuudesta, joka tuottaa mm. koneet, lannoitteet, siemenet ja rehun, joita käytetään maataloilla eli alkutuotannossa. Elintarviketeollisuus jalostaa maatalouden tuottamat raaka-aineet tuotteiksi. Kauppa taas välittää nämä elintarvikkeet kuluttajille. Ketjuun kuuluvat myös julkiset ruokapalvelut ja elintarvikkeisiin liittyvä tutkimus, koulutus sekä viranomaiset. (Elintarviketeollisuusliitto 2005, 8; Ruokatieto & ProAgria Keskusten Liitto 2011, 4; Edu.fi 2013.) Elintarvikeketju voidaan jakaa kahteen osaan, elintarvikkeiden tuotanto- ja jakeluketjuun (Maa- ja metsätalousministeriö 2013, 31).

Elintarvikeketjun käsitteen rinnalle on nykyisin nostettu käsite ruokaketju (food chain). Toisaalta sanaa ketju voidaan pitää yksipuolisena ja käsitteellisesti puutteellisena kuvauksena sekä globaalin, että paikallisen ulottuvuuden omaavalle ruuan tuotannolle. Edellisten käsitteiden tilalle on ehdotettu myös ruokajärjestelmän käyttöönottoa. (Järvelä ym. 2011, 5.)

Arvoketju (value chain, value stream) perustuu Michael E. Porterin vuonna 1985 esittelemään arvoketjuteoriaan. Se kuvaa yrityksen sisäisiä toimintoja, joiden läpi logistinen prosessi kulkee, sekä arvonmuodostusta yrityksessä. Kun eri yritysten arvoketjut raaka-ainelähteiltä aina loppukäyttäjälle yhdistyvät toisiinsa, muodostuu yritysten ketju, jossa jokainen toimija pyrkii keskittymään ydinosaamiseensa ja tuottamaan mahdollisimman paljon lisäarvoa koko ketjun loppuasiakkaalle. Tuotteelle tai palvelulle sekä loppuasiakkaalle arvoa tuottamattomat tai päällekkäiset toiminnot ja niiden osat pyritään minimoimaan. Tämä kaikki edesauttaa ja edellyttää koko ketjun yhteistyötä. (Pastinen ym. 2003, 34 - 36; Hokkanen, Karhunen & Luukkainen 2011, 19 - 20.)

Arvoverkosto (value net) voidaan pitää pisimmälle kehittyneenä tapana kuvata arvonmuodostusta loppuasiakkaalle. Tässä käsitteiden jatkumossa sitä edeltävät varhaisemmat toimitusketju ja arvoketju. Arvoverkosto on eräänlainen dynaaminen verkosto eri toimijoiden välillä, jota toimijoiden väliset hyvät kumppanuussuhteet pitävät koossa. Arvoverkosto luo arvoa kaikille siihen kuuluville yrityksille, on valmis muutoksiin ja on orientoitunut yhteistyöhön ja tunnistamaan yhteisen asiakkaan. Yksi organisaatio voi kuulua useaan eri arvoverkostoon, ja arvoverkostot organisaatioiden takana kilpailevat keskenään, eivät niinkään yksittäiset yritykset. (Kansikas 2007, 1, 12 - 17.)

Käsitteiden erot syntyvät yllä mainituista erilaisista näkökulmista, sekä käsitteiden ja piirteiden erilaisesta painottamisesta halutulla tavalla. Eroja on ketjukäsitteiden laajuudessa ja kattavuudessa, tai käsitteiden voidaan katsoa kuvaavan yritysten ketjun eri kehitysvaiheita. Esimerkiksi käytettäessä arvoketju-käsitettä korostetaan asiakkaan kokemaa lisäarvoa ja sen muodostumista yritysten ketjussa (Ritvanen, Inkiläinen, von Bell & Santala 2011, 24 - 25). Elintarvikeketjulla taas alleviivataan kyseessä olevan vain ruoka-aineita ja elintarvikkeita hallinnoiva toimitusketju (Ruokatieto & ProAgria Keskusten Liitto 2011, 4).

Logistiset käsitteet ovat pikemminkin ajatusmalleja, jotka helpottavat asiakokonaisuuksien ja -suhteiden hahmottamista. Kulloinkin sovellettavat ajatusmallit kehittyvät jatkuvasti, ja muuttuvat vallitsevien liiketalouden trendien mukaan. Logistiikkaa toteutetaan ajalle tyypillisillä malleilla, eikä yhtä oikeaa ajatusmallia ole olemassakaan. (Pastinen, Mäntynen & Koskinen 2003, 7 - 8.)

Eri käsitteitä eli logistiikan toimintamalleja vertaillen on tärkeintä pitää mielessä, että ne kaikki kuvaavat pohjimmiltaan samaa ilmiötä - yritysten muodostamia verkostoja, jotka pyrkivät tyydyttämään loppuasiakkaidensa tarpeita mahdollisimman tehokkaasti, eli tuottamaan niille lisäarvoa. (Pastinen ym. 2003, 7 - 8; Saarijärvi 2007, 9.)

Nykyisissä toimintamalleissa olennaista on se, että yritykset toimivat yhteistyöverkostoina tai -ketjuina, jotka kilpailevat keskenään. Pelkästään yritysten välinen keskinäinen kilpailu ei ole enää olennaista, vaan yritysten ketjun yhteisen toiminnan kehittäminen kokonaisuutena määrää kilpailukyvyn verrattuna kilpaileviin ketjuihin. (Sakki 2003, 20.) Asetelmaa kuvaa hyvin vanha sanonta ”ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki”.

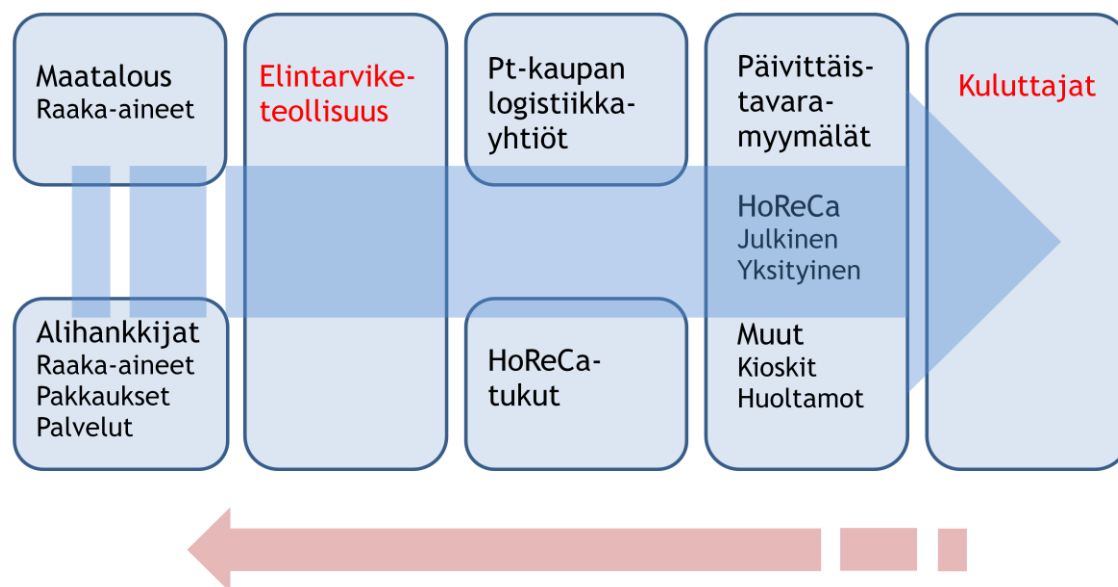
2.2 Elintarvikealan logistiikka ja kauppa

Elintarviketeollisuuden jakeluketjut ovat keskeinen osa suomalaista elintarvikeketjua. Elintarvikeketjun alkuosa eli tuotantoketju käsittää alkutuotannon eli maatilat ja muut tahot, jotka toimittavat raaka-aineita elintarviketeollisuudelle. Elintarvikeketjun loppuosan eli jakeluketjun keskeisimmät toimijat ovat elintarviketeollisuus ja kaupan ketjut. (Maa- ja metsätalousministeriö 2013, 31). Elintarviketeollisuus on Suomessa hyvin keskittynyttä. Maitomarkkinoita hallitsee Valio, joka ostaa 86 % Suomessa tuotetusta raakamaidosta. HKScan ja Atria taas hankkivat yhteensä 80 % Suomessa tuotetusta lihasta. (Järvelä ym. 2011, 6.)

Elintarviketeollisuus toimii tiiviissä yhteistyössä päivittäistavarakaupan ketjujen kanssa. Kaupan tehokkaaseen ketjuliiketoimintaan kuuluu keskitetty hankinta ja logistiikka, joka kattaa suuren osan koko elintarvikeketjun logistiikasta. Myös päivittäistavaroiden vähittäiskauppa, jonka kokonaismyynnistä on elintarvikkeita noin 80 %, on Suomessa erittäin keskittynyttä. Kahden suurimman kaupparyhmittymän eli S-ryhmän ja Keskon markkinaosuus on yhteensä noin 80 %. Tukkukauppa ja HoReCa-tukkukauppa on Suomessa kohtalaisen voimakkaasti integroitunut vähittäiskauppaan, sillä suurimmat ketjut toimivat myös tukkukauppassektorilla. Ammattikeittäjiä palveleva HoReCa-tukkukauppa on kasvussa ja ammattikeittäjien merkitys on viime vuosina kasvanut koko elintarvikeketjun tasolla. Elintarviketeollisuuden myynnistä jo noin 20 - 30 % on HoReCa-kauppaa. (Järvelä ym. 2011, 6, 21 - 22; Hyrylä 2012, 33, 35 - 36.)

Elintarvikeketjussa valta on keskittynyt suurimmille kaupan ja teollisuuden toimijoille. Vastaavasti 90 % elintarviketeollisuusyrityksistä on pieniä tai keskisuuria. Vähittäiskaupan ketjujen neuvotteluvalta alalla on kasvanut viime vuosina todella suureksi. Kaupalla on kansainvälistymisen myötä kyky kilpailuttaa teollisuutta aiempaa tehokkaammin. Kauppa ei ole riippuvainen kotimaan alkutuotannosta, kuten teollisuus on, joten se pystyy kilpailuttamaan keskenään sekä kotimaisia että ulkomaisia elintarvikeyrityksiä. Kaupan raskaat logistiikkajärjestelmät sekä omat, kuluttajahinnoiltaan edulliset ja markkinaosuuksiaan kasvattaneet private label -merkit vahvistavat niiden asemaa ketjussa entisestään. Kaupan vastuulla on yhä useammin elintarvikeketjun laadunvalvonta, kuljetus ja markkinointi. Kaupan osuus tuotteiden hinnoista onkin noussut. Kaikki nämä tekijät uhkaavat vääristää kilpailua yhä enemmän vähittäiskaupan hyväksi, sillä kaikki elintarvikeketjun toimijat ovat riippuvaisia kaupan laajasta toiminnasta. (Järvelä ym. 2011, 6, 22; Hyrylä 2012, 13, 35; Martikainen 2012, 23.)

Elintarvikeketju on kaikkiaan hyvin laaja, ja sen päätoimijat ovat maatalous eli alkutuotanto, elintarviketeollisuus, kauppa sekä kuluttajat. Myös useat muut alat tuovat tärkeän panoksensa ketjuun. Elintarvikealan arvoketju (Kuvio 3) esittää elintarviketeollisuuden yhteydet muihin elintarvikeketjun toimialoihin.

Kuvio 3: Elintarvikealan arvoketju (Elintarviketeollisuusliitto 2014b, 15).

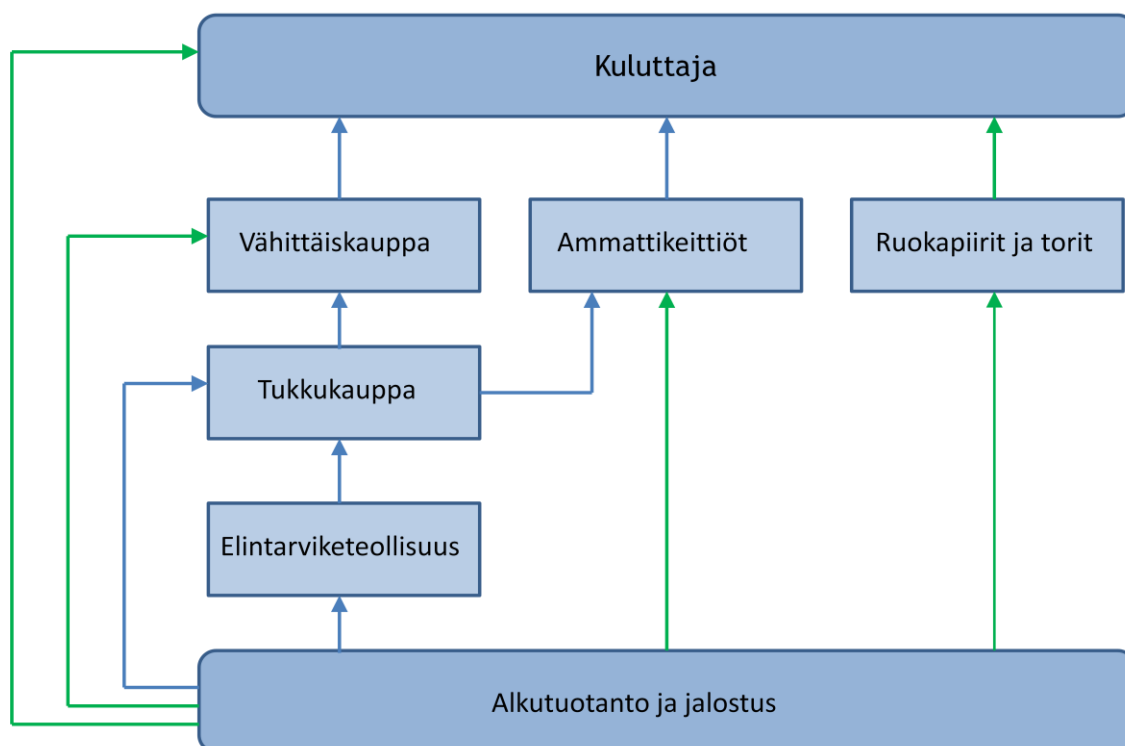
Elintarviketeollisuuden näkökulmasta tehty kuvaus esittää koko alan tuotettua arvoa. Elintarvikeketjuun liittyviä aloja ovat muun muassa maatalouden tarvikkeiden kauppa, pakkaustarvikeala, kuljetus- ja huolinta-ala sekä liike-elämän ja kiinteistöalan palvelut. Kuvio esittää selkeästi koko arvoketjun pituuden sekä kaupan logistiikkayhtiöiden ja HoReCa-tukkujen jakelukanavat. Elintarvikeala työllistää erityisen paljon kuljetusalaa, sillä valtaosa kaikista kuljetuksista on ulkoistettu ammattimaisille kuljetusyrityksille. (Järvelä 2011, 4, 10 - 11; Martikainen 2012, 24 - 25.)

2.2.1 Lähiruoka

Lähiruoka eli paikallisesti tuotettu ruoka on ollut kasvavan kiinnostuksen kohteena viime vuosina, sekä Suomessa että koko EU:n alueella. Kuluttajat ovat entistä kiinnostuneempia ostamansa ruuan tuoreudesta, turvallisuudesta ja paikallisuudesta, joten lähiruokatuotteiden kysyntä ja tarjonta lisääntyy jatkuvasti. Tähän asennemuutokseen on johtanut kuluttajien lisääntynyt ympäristötietoisuus, korkeampi koulutustaso sekä yhä kasvava valvetuneisuus liittyen ekologiseen ja puhtaaseen ruokaan sekä vastuullisuuteen. Myös luomuruuan trendikkyys on kasvanut käsi kädessä lähiruuan tunnettavuuden kanssa. (Martikainen 2012, 1; Rinne 2012, 5, 14 - 15.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan lähiruoka on ”erityisesti paikallisruokaa, joka edistää oman alueen paikallistaloutta, työllisyyttä ja ruokakulttuuria, on tuotettu ja jalostettu oman alueen raaka-aineista ja joka markkinoidaan ja kulutetaan omalla alueella.” (Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2013.)

Elintarviketeollisuuden ja kaupan ketjujen keskeisimmät tavoitteet ovat keskittäminen ja tehokkuus sekä niillä saavutettu mittakaavaetu, yhdistettynä tehokkaaseen logistiikkaan. Elintarvikkeiden yleinen jakeluketju (Kuvio 4) esittää nämä perinteiset, pitkät jakeluketjut siniillä nuolilla. Lähiruokaan ja ruuan paikallisuuteen liitetään erityisesti lyhyet ja suorat jakeluketjut, joissa kuluttaja ostaa ruuan suoraan tuottajilta, ruokapiireistä tai toreilta. Lyhyet ketjut on merkitty kuvioon vihreillä nuolilla (Kuvio 4). Lyhyissä lähiruokaketjuissa on vähemmän toimijoita eli välikäsiä, sekä vähemmän jalostusta, eli suurempi ketju kirjaimellisesti tuo ruuan tuottajat lähemmäs kuluttajia. (Mäkipeska & Sihvonen 2010, 4, 9; Elintarviketurvallisuusvirasto Evira 2013.)

Kuvio 4: Elintarvikkeiden yleinen jakeluketju (mukaiillen Mäkipeska & Sihvonen 2010, 9).

Nykyinen lähiruuan suosio on tervetullut muutos piristämään suomalaista elintarvikealaa, sekä mahdollisesti tasoittamaan valtasuhteita ja lisäämään kilpailua vahvasti keskittyneellä alalla. Lähiruuan markkinoiden kasvamista ja kehitystä hidastaa kuitenkin se, että kuluttajien kasvava kysyntä ja lähiruuan jakeluketjujen tarjonta eivät kohtaa. Haasteita on muun muassa logistiikan järjestämisessä vielä pienille myyntivolyymeille, sekä elintarvikealan raskas sääntely ja valvonta. Lähiruuan toimittajamarkkinoilla olisi kuitenkin mahdollisuuksia yhteiselle jakelu-

ketjulle, joka yhdistäisi Suomen pääosin pieniä maatiloja. Eri kuluttajaryhmien kysyntä on jorunsasta, mutta tarpeeksi tehokas ja välikädet minimoiva logistiikka- ja jakelujärjestelmä on vielä toteuttamatta. (Mäkipeska & Sihvonen 2010, 4 - 5; Hyrylä 2012, 27 - 28.)

2.2.2 Kuljetukset

Kuljetus on merkittävä osa elintarviketeollisuuden jakeluketjuja. Kylmäkuljetukset eli lämpötilakontrolloidut kuljetukset kattavat valtaosan kaikista alan jakelukuljetuksista. Tuoretavara on toimitettava mahdollisimman nopeasti kuluttajan saataville, sillä sen säilyvyysaika on hyvin rajallinen. (Rinne 2012, 14.) Kylmäketju tarkoittaa sitä, että jäädytetyn elintarvikkeen lämpötilaa ylläpidetään ilman keskeytyksiä koko sen matkan valmistusyrityksen tiloista kaupan hyllyyn, ja aina loppukuluttajan jääkaappiin asti. Tämä reitti sisältää runsaasti lastausta, kuljetusta ja kuorman purkamista, mutta kaikkien toimijoiden yhteistyötä vaaditaan, ettei kylmäketju pääse katkeamaan missään ketjun vaiheessa. Se edellyttää toimijoilta omavalvontaa, lämpöeristettyä ja jäädytyslaitteilla varustettua kuljetuskalustoa, oikeanlaisia tuotepakkauksia ja pakkausmateriaaleja sekä eri kylmätuotteiden vaatimusten huomioonottamista. Kylmäkuljetuksia säätelevät Suomessa tiukat lait, asetukset, sopimukset ja viranomaisvalvonta, joiden yhteisenä tavoitteena on elintarvikkeiden laadukas ja turvallinen toimitus kuluttajille. Kansainvälisiä helposti pilaantuvien elintarvikkeiden kuljetuksia ja niissä käytettävää kalustoa sääntelee erityinen ATP-sopimus, jossa Suomi on luonnollisesti mukana. (Päivittäistavarakauppa ry 2007, 26; Yleinen Teollisuusliitto YTL 2007, 12 - 14, 77 - 78.)

Logistiikalla on merkittävä osa teollisuuden ja kaupan kilpailukyvyyn muodostumisessa. Valmiiden tuotteiden arvo realisoituu vasta niiden ollessa asiakkaan saatavilla ja oikeaan aikaan. Logistiikan merkitys eri teollisuudenaloilla vaihtelee, mutta eniten siihen vaikuttavat jalostusprosessit ja tuotteen valmistuksen monimutkaisuus. Tarkasteltaessa eri toimialojen logistiikkakustannusten osuutta tuotteen arvosta, ovat elintarvike- ja panimoteollisuuden kustannukset korkeita verrattuna muihin aloihin, jopa 35 % tuotteen hinnasta. Näistä logistiikkakustannuksista merkittävä osa tulee tavarakuljetuksista, sekä hankinta- että jakelukuljetuksista (Sakki 2003, 58). Elintarviketeollisuuden korkeat logistiikkakustannukset johtuvat paljolti elintarvikkeiden muita aloja vaativammasta kuljetuksesta, jossa kalustolta vaaditaan tiukkoja ja säädeltyjä olosuhteita ja hygieenisyyttä. Kuljetusten toimitusrytmi on nopea ja tiheä, sillä varsinkin tuoretuotteiden säilyvyys on hyvin lyhyt. Kylmäketjun ylläpitäminen ja kylmäkalusto aiheuttavat paljon kustannuksia. Lisäksi useimmat kylmätuotteet ovat pitkälle jalostettuja ja herkkiä vaurioille ja hävikille kuljetuksen aikana. (Lankinen 2010, 16.)

Suomi on laaja ja pitkä maa verrattuna muuhun Eurooppaan. Väestötiheys on pieni, vain noin 16 asukasta neliökilometriä kohti. Väestö eli elintarviketeollisuuden jakeluketjujen loppuasiakkaat ovat jakautuneet hyvin epätasaisesti Suomen kartalle, sillä asukaskeskittymät

sijaitsevat kaupunkialueiden ulkopuolella hyvinkin kaukana toisistaan. Kaupan myymälöiden määrä on vähentynyt ja keskittyy isompiin hypermarketteihin. Kun toimintaympäristöön lisätään vielä teollisuuden hajanainen sijainti ympäri maata sekä matala kaupungistumisen aste, on tavarankuljetus kauttaaltaan kallista Suomessa. Kun suhteutetaan kaikki kuljetusmäärät kuljetusmatkoihin per asukas (tonnikilometrit/asukas), on Suomi Euroopan kärkimaita. Suomessa siis kuljetetaan tavaraa paljon ja pitkän matkan päähän suhteessa väkilukuun. (Lappalainen & Syyslahti 2013, 4 - 7.)

Noin kolme neljäsosaa Suomen sisämaan kuljetussuoritteesta tonnikilometreinä tulee maantiekuljetuksista eli kuorma-autoliikenteestä. Nykyään polttoainekulut aiheuttavat lähes kolmasosan kokonaiskuljetuskustannuksista. Tähän vaikuttaa yleisimmän polttoaineen eli dieselöljyn hinnannousu viime vuosina, joka ei johdu pelkästään raakaöljyn maailmanmarkkinahinnan noususta. Myös dieselin verotusta kiristettiin vuonna 2012. Kuljetuskustannukset ovat kaiken kaikkiaan nousseet viimeisen kymmenen vuoden aikana rajusti. Tämä näkyy kuluttajahintojen nousuna, ja uhkaa varsinkin kuljetusalan kannattavuutta sekä kilpailukykyä viennissä. (Lappalainen & Syyslahti 2013, 6 - 7.)

2.2.3 Ulkomaankauppa

Ulkomaankaupalla on ollut tärkeä merkitys suomalaiselle elintarviketeollisuudelle. Suomen liittyttyä Euroopan Unionin jäseneksi vuonna 1994 on elintarvikkeiden tuonti lisääntynyt selvästi. Ulkomaisten tuotteiden tarjonta päivittäistavara-kaupoissa on arviolta kolminkertaistunut EU-jäsenyyden ja markkinoiden avautumisen myötä (Halmeenmäki 2009, 20). Tähän on vaikuttanut sekä muutos suomalaisessa ruokakulttuurissa, että lisääntynyt kansainvälinen kilpailu ja markkinoiden kasvava integroituminen. Joitain alkutuotannon tuotteita ei voida viljellä lainkaan Suomessa, joten niitä tuodaan ulkomailta suuria määriä. Näihin lukeutuvat esimerkiksi kahvi, tee ja kaakao, sekä monet vihannekset ja hedelmät, kuten banaani. Suomalainen elintarviketeollisuus on kansainvälistynyt selvästi 2000-luvun aikana, ja hakenut kasvua laajentamalla etenkin lähialueille Itämeren ympäristöön. Tämä on tapahtunut lähinnä yritysostoin ja osakkuus- ja yhteisyritysten avulla, sekä investoimalla ulkomaan toimintoihin, kuten myyntikonttoreihin, varastoihin, tuotantolaitoksiin ja pakkaamoihin. (Järvelä ym. 2011, 9 - 10; Hyrylä 2012, 36 - 37.)

Venäjä on Suomelle erityisen tärkeä elintarvikkeiden vientimaa noin 26,5 prosentin osuudella koko Suomen elintarvikeviennistä. Toiseksi eniten vientiä on Ruotsiin 16,3 prosentin osuudella. Eniten ulkomaille viedään maitotaloustuotteita, alkoholijuomia, viljaa, sianlihaa, sokerikemian tuotteita (mm. ksylitolia) ja suklaata. Vientituotteista suuri osa on peruselintarvikkeita tai ruoan raaka-aineita, ja korkeamman jalostusarvon sekä enemmän tietotaitoa vaativien elintarvikkeiden vienti on perinteisesti vähäisempää. Näiden erikoistuotteiden kysyntä vien-

timarkkinoilla on ollut kasvussa viime vuodet. Vientitoiminnasta vastaavat enimmäkseen suuret yritykset, sillä vain noin 12 % pienistä ja keskisuurista yrityksistä harjoittaa vientiä. Alan kiinnostus ja potentiaali vientiin ovat kuitenkin kasvussa, ja varsinkin Itämeren ympäristö on otollista markkina-aluetta pk-yrityksille. Suomalaisen ruuantuotannon ja -jalostuksen arvostus on korkealla, joten sitä olisi mahdollisuus käyttää vientivalttina. Suomen kansainvälistäärkeä edustavaa elintarviketurvallisuutta ja tuotteiden korkeaa laatua voitaisiin profiloida enemmän viestinnässä viennin vauhdittamiseksi. (Hyrylä 2012, 10, 37 - 38; Maa- ja metsätalousministeriö 2013, 35.)

Opinnäytteessä ”Elintarvikevienti Venäjältä EU-maihin” on tarkasteltu otsikon lisäksi myös Suomen ja Venäjän välisiä kauppasuhteita, jotka ovat molemmille valtioille hyvin merkittäviä. Suomen tärkeimmäksi tuontimaaksi mainitaan juuri Venäjä, jonka osuus Suomen kokonaistuonnin arvosta on noin 17 %. Suomelle tärkeämpää on kuitenkin vienti Venäjälle. Maiden välinen kauppayhteistyö on ollut melko sujuvaa, vaikka venäjänkauppaa pidetäänkin kansainvälisesti haastavana. Yleisesti vientiä Venäjälle hankaloittavat Venäjän elintarvikeviranomaisten tiukat määräykset sekä tuontimääräykset, jotka poikkeavat ratkaisevasti EU-maiden vastavista. Venäjän ja Suomen läheinen maantieteellinen sijainti antavat kuitenkin suomalaisille vientiyrityksille suhteellisen kilpailuedun Venäjän markkinoilla, verrattuna muihin ulkomaisiin yrityksiin. Varsinkin logistinen etu on huomattava. Yleisin kuljetusmuoto on yhtäjaksoinen maantiekuljetus. Lisäksi Suomen ja Venäjän välillä on pitkäaikaista yhteistä historiaa rautatiekuljetuksissa, jota tukee maiden yhteinen raideleveys. (Klimahin 2012, 7, 18 - 19.)

2.2.4 Verkkokauppa

Verkkokauppa on kasvattanut suosiotaan Suomessa viime vuosina. Globaali muutos asiakaskäyttäytymisessä nettikaupan hyväksi uhkaa jo nyt pienempien kivijalkamyymälöiden liiketoimintaa. Suuret ketjut ovat joutuneet reagoimaan käyttötavaran heikentyneeseen myyntiin, jopa sulkemalla tavarataloja. Suomen markkinoilla verkkokauppaa hallitsevat suuret ulkomaiset toimijat ja kasvava joukko suomalaisia yrityksiä. Suosituimpia verkosta ostettavia tuoteryhmiä ovat mm. vaatteet, kengät, kirjat, musiikki ja elektroniikka. Myös elintarvikkeiden verkkokauppa kasvaa Suomessa voimakkaasti, vuonna 2012 myynnin kasvu oli 146 % ja arvo noin 54 miljoonaa euroa. Myynti ja asiakasmäärä ovat vielä pieniä, mutta kuluttajien kiinnostus verkkotilaamiseen on kasvussa. (Helsingin Sanomat 2013.) Elintarvikealan verkkokauppa on Suomessa lähtenyt liikkeelle muita toimialoja hitaammin, mutta tämänhetkinen kasvu on muita aloja nopeampaa. Kotimaisilla toimijoilla on ainakin maantieteellisen sijainnin puolesta suuri etulyöntiasema verrattuna mahdollisiin ulkomaisiin kilpailijoihin. Tulevaisuudessa suurilta suomalaisilta toimijoilta on syytä odottaa tuntuvaa panostusta ruuan verkkomyynnin kehittämiseen. Kuitenkin esimerkiksi Ison-Britanniassa sama kehitys on ollut paljon nopeampaa. Siellä päivittäistavara on verkkokaupan myydyin tuoteryhmä ja sen myynnin ennustetaan kas-

vavan jatkossakin. Ison-Britannian verkkokaupan osuus koko päivittäistavarakaupasta on jopa kymmenkertainen Suomen vastaavaan osuuteen verrattuna. (Keskinen 2013, 3, 33 - 34.)

Perinteinen fyysinen jakeluketju voi ottaa valikoimiinsa vain pienen osan kaikesta mahdollisesta tarjonnasta. Käytännössä eri yritysten muodostama jakeluketju panostaa voimavaransa parhaiten myyviin ja valikoituihin tuotteisiin, jotka muodostavat noin 20 % kaikista tuotteista, mutta jopa 80 % myynnin arvosta, Pareton periaatteen mukaisesti. Internetin kautta tapahtuva verkkomyynti mahdollistaa myös harvoin myytävien tuotteiden eli pitkän hännän tuotteiden myymisen kannattavasti. Verkkokaupassa digitaalisten tuotteiden kuten musiikkikappaleiden tai mobiilipelien valikoima voi taas olla lähes rajaton, koska fyysinen jakelu ja varastointi ei rajoita niiden kauppaa. Verkkokauppa mahdollistaa näin laajemman asiakaskunnan tavoittamisen, kun fyysinen hyllytila ei rajoita tarjontaa. Fyysisen tavaran verkkokaupassa pelkkä varastointi voi riittää, jos erillistä kivijalkamyymälää ei ole. Tuotevalikoimaan voidaan ottaa myös pitkän hännän tuotteita, joita on lukumääräisesti paljon, mutta joiden tuotekohdainen kysyntä ja myynti on hyvin vähäistä. Näin on mahdollista saavuttaa uusia ja vähän kilpailtuja markkinoita laajemmalla tuotevalikoimalla. Pitkän hännän on arvioitu muodostavan jopa 20 % kaikista markkinoista. Elintarvikkeiden verkkomyyntiin soveltuisivat erikoisemmista pitkän hännän tuotteista lähinnä hyvin säilyvät tuoteryhmät, kuten säilykkeet, kuivatavara ja muut teolliset elintarvikkeet. (Marstio 2009.)

Elintarvikkeiden verkkomyyntimarkkinoille saattaa olla tulossa yllättävä tulokas. Suomalainen elektroniikan ja kodinkoneiden vähittäismyynnistä tunnettu Verkkokauppa.com selvittää mahdollisuutta laajentaa toimintaansa ruuan verkkomyyntiin. Yhtiö on tyytymätön ruuan korkeaan hintaan ja vähäiseen hintakilpailuun Suomessa ja uskoo pystyvänsä juuri verkkomyynnillä kustannustehokkaampaan toimintaan ja tarjoamaan edullisempia kuluttajahintoja kuin perinteiset ruokakaupat. Haasteena toimitusjohtaja Samuli Seppälä mainitsee ruuan toimitukset. Nykyisen mallin mukaan verkkotilaukset toimitetaan asiakkaan kotiin 7 - 20 euron kuljetusmaksua vastaan. Seppälä vihjaa mahdollisuudesta toimittaa tilauksia jopa suoraan Postin pakettiautomaatteihin, joita on useimmissa ruokakaupoissa. Noutopisteet sijaitsisivat tosin kahden suurimman vähittäiskauppaketjun eli kilpailijan tiloissa, joka mutkistaa suunnitelmaa huomattavasti. Onnistuessaan jakelumalli olisi kuitenkin vallankumouksellisen yksinkertainen ja hyödyntäisi jo olemassaolevia jakelureittejä. (Taloussanomat Digitoday 2014a; Taloussanomat Digitoday 2014b.)

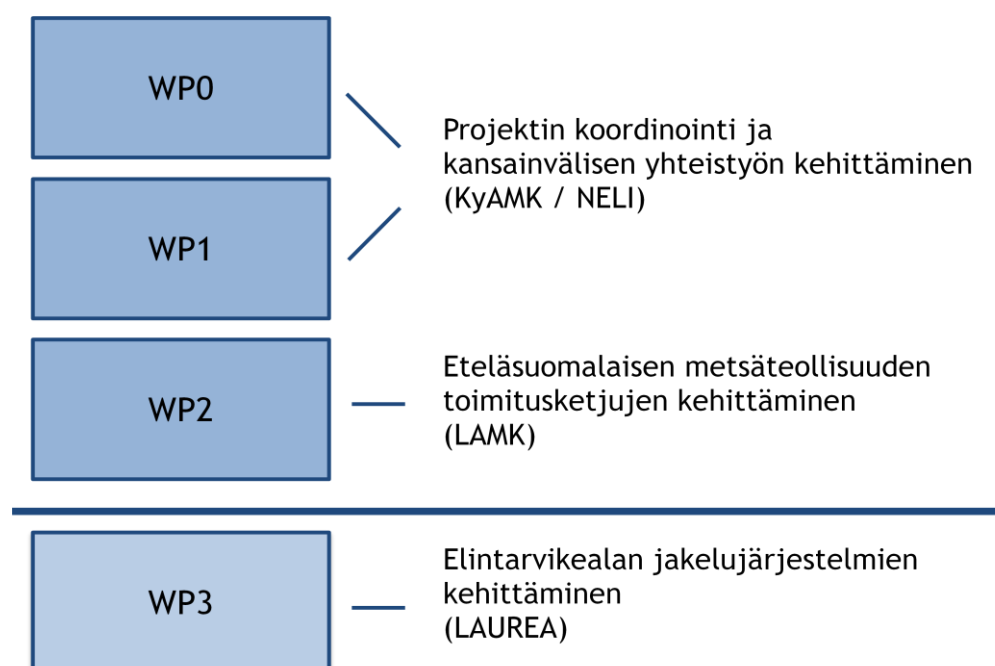
3 SULOIN-hanke

Tämä opinnäytetyö on osa SULOIN-hanketta, jonka nimi on lyhenne sanoista Sustainable Logistics Solutions Through International Networking. Hankkeen suomenkielinen nimi on Kestäviä logistiikkaratkaisuja kansainvälisellä yhteistyöllä. Opinnäytteeni tulokset on tarkoitettu hankkeen käyttöön ja siinä hyödynnettäviksi. Tässä luvussa esitellään kolmivuotista hanketta yleisesti sekä paneudutaan Laurean vastuulla olevaan osaprojektiin WP3: Elintarvikealan jakelujärjestelmien kehittäminen. (Sivén & Kela 2011; Laurea 2013a.)

3.1 Hanke yleisesti

SULOIN on vuosien 2011 - 2013 aikana toteutettu laaja projektihanke, jonka yhtenä rahoittajana on Euroopan unionin aluekehitysrahasto. Laurean lisäksi hankkeeseen osallistui Kymenlaakson ammattikorkeakoulu (KyAMK), Lahden ammattikorkeakoulu (LAMK) sekä Päijät-Hämeen liitto. Koko hanketta koordinoi NELI (North European Logistics Institute), joka on KyAMK:n perustama ja hallinnoima logistiikan kehitysohjelma. Se tähtää toimitusketjujen tehostamiseen kehittämällä kuljetuksia, teknologiaa ja rajoja ylittäviä liiketoimintamalleja. (Sivén & Kela 2011; Laurea 2013a.)

SULOIN-hankkeen päätavoitteena on kehittää koko Etelä-Suomen logistiikkaklusterin osaamirakenteita, kilpailukykyä ja ekologisuutta, painottaen kansainvälistä verkostoitumista. Hanke on jaettu osaprojekteihin eri toimijoiden kesken. (Sivén & Kela 2011.) Koko hankkeen työnjako on esitetty pääpiirteissään seuraavassa (Kuvio 5).

Kuvio 5: SULOIN-hankkeen osaprojektien vastuut (Sivén & Kela 2011).

KyAMK ja NELI vastaavat osaprojektista WPO eli koko projektin koordinoinnista. Niiden vastuulla on myös WP1: Kansainvälinen yhteistyö ja verkoston rakentaminen. Osaprojektin tavoitteena on muun muassa kansainvälisten kontaktien aktivoiminen ja hyödyntäminen sekä klusteriosaamisen kasvattaminen kansainvälisen verkostoitumisen kautta. Lahden ammattikorkeakoulu LAMK toteuttaa osaprojektin WP2: Metsäteollisuuden toimitusketjujen kehittäminen, jonka tarkoituksena on kehittää eteläsuomalaisten metsäteollisuusyhtiöiden ja niiden toimituksia hoitavien logistiikkayritysten toimitusketjujen toimivuutta, tehokkuutta, kannattavuutta ja kansainvälistä kilpailukykyä. (Sivén & Kela 2011; NELI 2013.)

3.2 Laurean osaprojekti WP3

Laurea-ammattikorkeakoulun vastuualue SULOIN-hankkeessa on viimeinen osaprojekti WP3: Developing distribution systems for food industry. Siinä tavoitteena on kehittää elintarvikealan jakelujärjestelmiä. Yhtenä osaprojektin lisätavoitteena on pyrkiä varmistamaan tuotteiden saatavuus elintarvikealalla ja sen asiakkailta. Hankkeeseen liitetään kuusi suomalaista elintarviketeollisuuden yritystä, sekä muutama logistiikkapalveluyritys. Mukana olevien elintarvikealan yritysten toimintamalleja ja jakelukanavastrategioita pyritään kehittämään sekä luomaan yhteistyössä toimintaehdotuksia ja kehittämissuunnitelmia eri osa-alueille. Yhtenä tavoitteena on auttaa Etelä-Suomen elintarvikeyrityksiä pääsemään mukaan kansainvälisen jakelulogistiikan piiriin. (Sivén & Kela 2011.)

Myös tämä tutkielma kuuluu Laurean osaprojektiin WP3, osana hankkeen loppuvaihetta. Tavoitteena on kerätä ja tuottaa tietoa jakeluketjuista hankkeessa mukana oleville elintarvikealan toimijoille, jotka eivät ole perehtyneet logistiikkaan ja jakeluketjuihin. Logistiikka ei todennäköisesti kuulu heidän ydiosaamiseensa, vaikka nämä yritykset ovatkin jatkuvasti tekemisissä logistiikkapalveluyritysten kanssa, tai hoitavat logistiikkatoiminnot itse. Tämä opinäytetyö on osaltaan mukana lisäämässä tietämystä jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa, etenkin pienten elintarvikealan yritysten keskuudessa. Kohderyhmänä ovat sekä SULOIN-hankkeessa mukana olevat, että muutkin aihepiirin parissa työskentelevät ja siitä kiinnostuneet toimijat.

4 Käsiteanalyysi Walkerin ja Avantin mukaan jakeluketjuista elintarviketeollisuudessa

Tämä luku sisältää tutkielman varsinaisen käsiteanalyysiosan, jossa pääkäsitettä ”jakeluketjut elintarviketeollisuudessa” selvitetään, kartoitetaan, tutkitaan ja määritellään Walkerin ja Avantin käsiteanalyysin mukaisesti. Analyysin tarkoituksena on tutkia valitun käsitteen ominaisuuksia ja piirteitä, sekä pyrkiä ymmärtämään sen eri merkityksiä ja suhdetta lähikäsitteisiin. Käytännössä tämä tapahtuu kartoittamalla laajasti lähdekirjallisuutta aiheen tiimoilta, etsimällä esimerkkejä käsitteen esiintymisestä ja käytöstä. (Walker & Avant 1992, 39; Puusa 2008, 36.) Tästä johtuen käsiteanalyysi voidaan luokitella ei-empiiriseksi tutkimusotteeksi, eli niin sanotuksi kirjoituspöytätyöksi. Tiedonhankinnassa hyödynnetään jo olemassa olevaa tietoa analysoitavasta käsitteestä. (Puusa 2008, 39.)

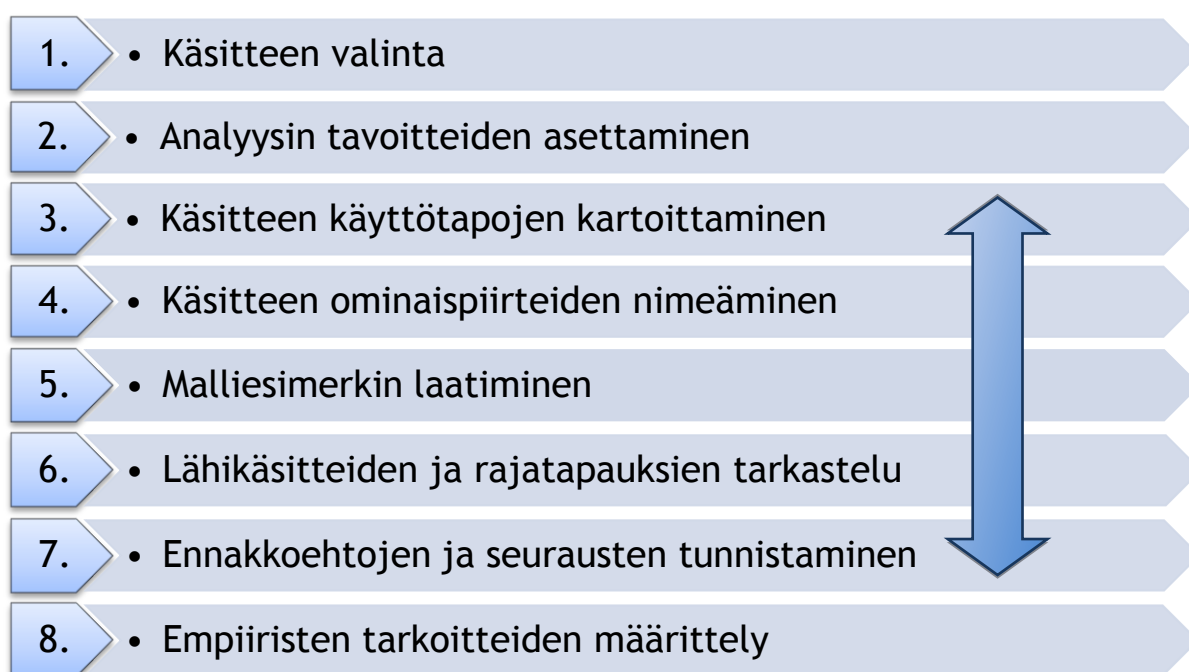
Käytetyn käsiteanalyysimenetelmän on alun perin luonut yhdysvaltalainen John Wilson vuonna 1963. Lorraine Olszewski Walker ja Kay Coalson Avant ovat osaltaan kehittäneet ja uudelleenmuotoilleet sitä 1980-luvun lopulla, muotoon jota on käytetty tässä tutkielmassa. Wilsonin alkuperäinen 60-luvun menetelmä on toiminut metodisena pohjana käsiteanalyysille esitelystään asti. Tässä metodiperinteessä on huomioitava, että kummatkin mainitut mallit on alunperin kehitetty hoitotieteen alalla ja tarkemmin osaksi teorianmuodostusta. Käsiteanalyysimalleja on käytetty myös diagnoosien laatimiseen ja arviointiin sekä erilaisten hoitotyön tutkimusvälineiden, kuten mittausvälineiden kehittämiseen. Hoitotieteessä korostuu etenkin käsiteanalyysin tuloksena syntyvä tarkka operationaalinen määritelmä käsitteelle. Se ilmentää tarkasti käsitteen kuvaamaa konkreettista kohdeilmiötä, joka on havaittavissa ja jota voidaan mitata. Edellä kuvattu lähestymistapa ei kuitenkaan sovellu kaikkiin käsitteisiin. Operationalisointi on liiketaloustieteen käsiteanalyysissä yleensä epäolennaista, koska käsitteet ovat useimmiten abstrakteja ja moniselitteisiä. Ei ole tarkoituksenmukaista miettiä tarkkaa konkreettista kohdeilmiötä käsitteille, kuten logistiikka tai jakeluketju, koska ne ovat merkitykseltään jatkuvasti muuttuvia ja subjektiivisia. Mainitut käsitteet ovat hyvin monitahoisia prosesseja, jotka voidaan ymmärtää ja kuvata monella eri tavalla. (Walker & Avant 1992, 40; Puusa 2008, 36, 39.)

Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimalli soveltuu monipuolisena menetelmänä erinomaisesti myös liiketaloustieteen käsitteiden analyysiin. Hoitotieteen lisäksi mallia sovelletaan myös monilla muilla aloilla (Nuopponen 2010, 247 - 248). Puusan (2008, 36 - 39) mukaan liiketalouden alalla käytettävät käsitteet ovat monesti luonteeltaan abstrakteja ja hankalia määritellä, sekä alan samankaltaiset käsitteet on helppo sekoittaa keskenään. Sekaannusta aiheuttaa etenkin se, että monet käsitteet on suomennettu englanninkielisistä lähteistä, jolloin niiden merkitys voi vaihdella eri tutkimusten ja tutkijoiden välillä. Käsitteitä voidaan siis käyttää eri tavoin käyttöyhteydestä ja käyttäjästä riippuen, eikä niiden merkitys suhteellisen nuorella tieteenalalla ole vielä vakiintunut. Tyypillisesti suomenkieliseen liiketalouden sanastoon kuu-

luu runsaasti englanninkielisiä ilmaisuja, joita on joko muokattu paremmin suomenkieleen sopiviksi, tai niitä käytetään sellaisenaan. Usein termeille ei löydy luontevaa suomennosta, joten on helpompi tuoda lainasanoja englannista suoraan suomenkieleen. Juuri tällaisten käsitteiden merkitysten selventämiseen on hyödyllistä käyttää käsiteanalyysia. Myös tutkielman pääkäsite ”jakeluketju” kuuluu abstraktien ja hankalasti määriteltävien käsitteiden joukkoon.

Liiketaloustieteen piirissä käsiteanalyysia hyödynnetään itsenäisenä tutkimusotteena silti yllättävän vähän, vaikka niiden tarve alalla olisi ilmeinen. Yksi syy vähäiseen käsitetutkimusten määrään alalla on soveltuvan metodikirjallisuuden puute. Kaiken kaikkiaan liiketaloustieteen metodologia on hajanaista ja kehittymätöntä. Alan harvat menetelmäoppaat ovat jo lähtökohdiltaan keskenään erilaisia, eikä yhtenevää metodologista linjaa käsitteen analyysille ole syntynyt. Metodiodoppaiden vähyyden takia myös tutkimustietoa ja julkaisuja käsiteanalyysistä on vähän. Metodikirjojen puute on itsessään kummallista, sillä käsitteiden analysointi on välttämätön osa kaikkea tutkimusta. Käsiteanalyysi tutkimusotteena on keskeistä jokaisen tieteenalan käsitteistön ja teorian kehittämisen kannalta. Joten liiketaloustieteessä tarve sekä metodikirjallisuudelle että käsitetutkimukselle olisi erityisen suuri. Alan käsitteistö ja tutkimus hyötyisi siitä, että käsitteiden merkitykset olisivat vakiintuneempia ja eri tahot käyttäisivät käsitteitä samoissa merkityksissä, käyttötavasta riippumatta. Tämä helpottaisi myös viestintää suhteellisen nuorella tieteenalalla ja runsas termistö hioituisi yhtenäisemmäksi. (Puusa 2008, 36 - 37.)

Tässä tutkielmassa käytetty Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimenetelmä etenee kahdeksan vaiheen kautta (Kuvio 6) kohti analyysin tavoitetta.

Kuvio 6: Käsiteanalyysin vaiheet Walkerin ja Avantin mukaan (1992, 41).

Myös tämä järjestyksessään neljäs käsiteanalyysiluku sisältää vastaavasti kahdeksan alalukua, yksi kutakin käsiteanalyysin vaihetta kohti. Käsiteanalyysin vaiheet esitellään tässä selkeyden vuoksi peräkkäisinä, toisiaan numerojärjestyksessä seuraavina analyysiprosessin osina. Todelisuudessa useat vaiheista ovat kuitenkin samanaikaisia, päällekkäisiä ja toistettavia, jota havainnollistaa kuviossa 6 näkyvä nuoli. Analyysissa ei siis tarvitse edetä tiukasti listatun järjestyksen mukaisesti, vaan etenkin tiedonhaku jatkuu koko prosessin ajan. Käsiteanalyysin luonteeseen kuuluu, että uuden tiedon ja ideoiden valossa tutkijan on tarpeen palata täydentämään analyysin aiempia vaiheita. Tämä käsiteanalyysin kertautuva ja itseään tarkentava luonne on itse asiassa hyödyksi analyysiprosessissa, ja auttaa tuottamaan täsmällisen ja selkeän lopputuloksen. (Walker & Avant 1992, 41; Walker & Avant 2005, 65; Puusa 2008, 36, 41.)

Tutkielman tiedonkeruu toteutettiin kokonaisuudessaan kirjallisuuskatsauksena. Käsiteanalyysia ja teoriaosuutta varten (luvut 4 ja 2) kerättiin suomen- ja englanninkielistä aineistoa sekä kirjallisuudesta että sähköisenä tiedonhakuna. Suurena apuna tiedonhaussa oli tutkijan osallistuminen Laurean kirjaston järjestämään tiedonhankintakurssiin, sekä opintojen alkuvaiheessa että kertauksena opinnäytetyöprosessin alkaessa. Tiedonhaku alkoi perustietojen keräämisellä valitusta käsitteestä, tarkoituksena perehtyminen aiheeseen yleisesti. Kirjallista aineistoa haettiin ensin Laurean kirjaston Laurus-tietokannasta, pääkaupunkiseudun kirjastojen yhteisestä HelMet-tietokannasta, Järvenpään, Keravan, Mäntsälän ja Tuusulan kirjastojen Kirkes-tietokannasta sekä Laurean Nelli-portaalin pikahauulla kaikista pääkaupunkiseudun kirjastotietokannoista. Alustava tiedonkeruu jatkui sähköisen materiaalin haulla, useilla eri hakukoneilla ja mahdollisimman avoimesti eri lähteitä ja materiaaleja valikoimatta. Tiedonhaku jatkui käytännössä läpi koko opinnäyteprosessin, joko vanhaa tietoa täydentävänä aineistonkeruuna, tai kehittyen uusille urille aiheen tullessa tutummaksi ja uusien näkökulmien avaututtua.

Mainittujen kirjastojen tietokannoista haettiin kirjallisuutta hakusanoilla ”jakeluketju elintarviketeollisuus” ja ”jakeluketjut elintarviketeollisuus” ilman hakutuloksia. Myöskään haku ”jakeluketju” ei tuottanut tulosta. Tuloksia ei saatu edes haun katkaisumerkeillä, joilla on mahdollista löytää myös samanalkuisia sanoja. Pelkkä ”elintarviketeollisuus” tuottaa kirjastojen tietokannoista runsaasti hakutuloksia. Kirjat eivät kuitenkaan liity juuri lainkaan logistiikkaan, vaan käsittelevät aiheita kuten elintarvikealan hygienia, tuoteturvallisuus tai ruoka yleisesti. Monet kirjoista olivat englanninkielisiä. Vaikka logistiikkaa ja esimerkiksi toimitusketjuja käsittelevää kirjallisuutta on olemassa runsaasti, ei hakemani käsite esiintynyt niissä otsikkotasolla. Jakeluketjuja käsiteltiin joissain logistiikkaa laajasti käsittelevissä kirjoissa osana logistisia rakenteita. Käyttökelpoinen tiedonhakeino oli yksinkertaisesti selata kirjoja ja niiden sisällysluetteloita sopivan materiaalin toivossa. Elintarviketeollisuuden tai muiden teollisuudenalojen logistiikkaan perehdyttiin vain harvoissa teoksissa. Tähän tutkielmaan sopivaa alakohtaista tietoa elintarvikealan logistiikasta löytyi kirjallisuudesta harmillisen vähän.

Sähköisen tutkimusaineiston haku osoittautui kirjallista hakua tuottoisammaksi tälle tutkielmalle. Tavallisen verkkohaun ja tarkennetun haun lisäksi tärkein hakukanava oli Laurea-ammattikorkeakoulun Nelli-hakuportaali, johon on koostettu aineistoja useista tietokannoista. Ne sisältävät esimerkiksi artikkeleita, e-lehtiä ja -kirjoja sekä tiedejulkaisuja, joita voi olla vaikea löytää muilla hakutavoilla (Laurea 2013b). Suomenkielisiin sähköisiin hakuihin käytettiin hakusanoina: jakeluketju elintarviketeollisuus, jakeluketjut elintarviketeollisuus, jakeluketju, elintarviketeollisuus, käsiteanalyysi. Lisäksi käytettiin edellisiä katkaistuina haun laajentamiseksi, kuten ”jakelu elintarviketeol”. Hyvää aineistoa tuottivat myös haut ”elintarviketjetju” ja hakua tarkentavat yhdistelmät ”logistiikka prosessit elintarvike” tai ”logistiikka elintarviketeollisuus prosessi”. Englanninkielistä materiaalia haettiin sanoilla: distribution chain food industry, food chain, food industry logistics distribution ja concept analysis. Sähköisten aineistojen etu oli mahdollisuus hakea sanoja dokumenttien sisältä. Sadan sivun tutkielmasta ilmeni näin nopeasti, oliko siinä käyttökelpoista asiaa liittyen tutkittuun käsitteeseen vai ei.

Tutkittava käsite on hankala hahmottaa ja luokitella, sillä se liittyy käsitteellisesti sekä jakeluun että laajempiin toimitus- ja elintarviketjetjuihin sekä elintarviketeollisuuteen. Yleinen suomalainen asiasanasto YSA ei tunne lainkaan sanaa ”jakeluketju”, mutta sanat ”jakelu” ja ”elintarviketeollisuus” löytyvät asiasanojen listasta (Vesa 2014). Kirjallisuudesta ei löytynyt jakeluketju-käsitteelle selkeää ja yhtenevää määritelmää, jota tukisi useampi tietolähde. Käsitteen epämääräinen olemus vaikeutti sen hahmottamista ajatuksen tasolla, ja teki tiedonhausta osin hakuammuntaa. Hakuja oli hankala kohdentaa toivotulla tavalla.

Yhtenä tiedonhaun ongelmana oli hakujen rajaaminen tiettyyn alaan eli elintarviketeollisuuteen. Jakeluketjujen ja elintarviketeollisuuden yhdistäminen sekä hakusanoissa että hakutulojen läpikäymisessä mutkisti ikävästi tiedonkeruuta. Todennäköisesti paljon hyvää sähköistä materiaalia jäi löytymättä, koska ei ollut mielekäästä seuloa tuhansia tutkielmia, artikkeleita ja muita lähteitä toivoen sopivan osuvan kohdalle. Tähän tutkielmaan sopivia esimerkkejä käsitteen käytöstä oli kaiken kaikkiaan niukasti saatavilla. Seuraavavassa on koottuna taulukoon kaikki käsiteanalyysin tekemisessä käytetty lähdemateriaali, joka sisältää sekä teorialuvussa että käsiteanalyysiluvussa hyödynnetyt, varsinaiseen käsiteanalyysiin liittyvät tietolähteet (Taulukko 3).

Käsiteanalyysin lähdeluettelo			
Tekijät	Vuosi	Nimike	Aineisto
Bab.la	2014	Kieliportaali	Internet-sivusto
Edu.fi	2013	Elintarvikeketju	Internet-sivusto
EUdict	2014	Eurooppalainen sanakirja	Internet-sivusto
Elintarviketeollisuusliitto ETL	2005	Yhteiskuntavastuu elintarvikeketjussa. Selvitys vastuullisista toimintatavoista ja käytännöistä kotimaisessa elintarvikeketjussa	Internet-julkaisu
Elintarviketeollisuusliitto ETL	2014b	Maistuva Suomi - Suomen elintarviketeollisuus	Internet-julkaisu
Elintarviketurvallisuusvirasto Evira	2013	Lähiruoka	Internet-sivusto
Google-kääntäjä	2014	Käännöspalvelu	Internet-sivusto
Glosbe	2014	Monikielinen online-sanakirja	Internet-sivusto
Haapanen, M. & Vepsäläinen, A.	1999	Jakelu 2020 - Asiakkaan läpimurto	Kirja
Haapanen, M., Vepsäläinen, A. & Lindeman, T.	2005	Logistiikka osana strategista johtamista	Kirja
Halmeenmäki, M.	2009	Kumipitsaa vai trendievästä - valmisruuan kehitysnäkymät Suomessa	Opinnäytetyö
Hokkanen, S., Karhunen, J. & Luukkainen, M.	2011	Johdatus logistiseen ajatteluun	Kirja
Hyrylä, L.	2012	Elintarviketeollisuus. Toimialaraportti	Internet-julkaisu

Ilmainen sanakirja	2014	Verkkosanakirja	Internet-sivusto
Isokangas, A.	2009	Suomalaisten elintarvikealan pienyritysten tulevaisuuden tavoitteet ja Elintarviketeollisuusliiton rooli tavoitteiden saavuttamiseksi	Pro gradu
Järvelä, K., Koistinen, L., Latvala, T., Peltoniemi, A. & Yrjölä, T.	2011	Kirjallisuuskatsaus kuluttajien ja tuottajien vuorovaikutuksesta elintarvikeketjussa	Internet-julkaisu
Järvi-Kääriäinen, T.	2003	Älypakkaus jakeluketjussa	Artikkeli
Kaannos.com	2014	Verkkosanakirja	Internet-sivusto
Kansikas, T.	2007	Kustannusten ja ajan sitoutuminen tuotteeseen elintarviketeollisuuden arververkostossa	Pro gradu
Keskinen, S.	2013	Logististen toimintojen ulkoistamisen hyödyt ja uhkatekijät elintarviketeollisuudessa	Opinnäytetyö
Klimahin, E.	2012	Elintarvikevienti Venäjältä EU-maihin	Opinnäytetyö
Lankinen, T.	2010	Lähtölogistiikan laadun mittaaminen ja kehittäminen, Case Oy Sinebrychoff Ab	Opinnäytetyö
Lappalainen, J. & Syyslahti, H.	2013	Päivittäistavara-kaupan jakelumallivaihtoehdot ja kuljetukset tuoteryhmittäin..	Kandidaatintyö
Logistiikan Maailma	2014a	Jakeluketjunhallinta	Internet-sivusto
Logistiikan Maailma	2014b	Toimitusketju	Internet-sivusto
Lukkari, E.	2013	Vienti tempaisi Maalahden Limpun kovaan kasvuun	Artikkeli
Maa- ja metsätalousministeriö	2013	Valtioneuvoston selonteko elintarviketurvallisuudesta 2013 - 2017	Internet-julkaisu
Martikainen, A.	2012	Seutulogistisen palveluyrityksen palvelutarjooman kehittäminen	Diplomityö
MOT sanakirjasto	2013	MOT Translation -käännöspalvelu	Internet-sivusto
Mäkipeska, T. & Sihvonen, M.	2010	Lähirooka, nyt! Trendistä markkinoille	Kirja

Pastinen, I., Mäntynen, J. & Koskinen, L.	2003	Kaupan ja teollisuuden logistiikka	Kirja
Päivittäistavarakauppa ry	2007	Pienet ja keski suuret tavarantoimittajat kaupan yhteistyökumppaneina. Opas tavarantoimittajille ja kaupalle	Internet-julkaisu
Rinne, V.	2012	Turkulaisten ravintoloiden kiinnostus yhteistyöhön Ruokakauppa Finskan kanssa	Opinnäytetyö
Ritvanen, V., Inkiläinen, A., von Bell, A. & Santala, J.	2011	Logistiikan ja toimitusketjun hallinnan perusteet	Kirja
Romo, T.	2012	Päävaraston uudistuksen vaikutukset jakeluvaramon kannalta	Opinnäytetyö
Ruokatieto & ProAgria Keskusten Liitto	2011	Laatutyö elintarvikeketjussa. Verkko-opiskelumateriaali 2011 - 2012	Internet-julkaisu
Saarijärvi, H.	2007	Elintarviketeollisuuden arvoketju - priorisointia parivertailulla	Pro gradu
Sakki, J.	2003	Tilaus-toimitusketjun hallinta. Logistinen B-to-B -prosessi	Kirja
Sanakirja.org	2014	Verkkosanakirja	Internet-sivusto
Suomienglantisanakirja.fi	2014	Verkkosanakirja	Internet-sivusto
United Parcel Service	2014	Optimointi ja logistiikka - Jakeluketjun optimointi	Internet-sivusto
Waters, D.	2003	Logistics - An Introduction to Supply Chain Management	Kirja
Yleinen Teollisuusliitto YTL	2007	Lämpötilahallittavien elintarvikekuljetusten logistiikkaopas	Internet-julkaisu

Taulukko 3: Käsiteanalyysin lähdeluettelo.

4.1 Käsite

Walkerin ja Avantin mukaan käsiteanalyysin ensimmäinen vaihe on sopivan käsitteen valitseminen analyysin kohteeksi. Käsite on valittava huolella ja harkitusti. Valinnalle on oltava vanhat perustelut, sillä käsitteen on oltava tarkoituksenmukainen käsiteanalyysin toteuttamisen ja sen tavoitteiden kannalta. Valinnan tärkeyttä korostaa se, että tämä vaihe on ehkä koko prosessin haastavin. Valitulla käsitteellä on ilmeisen kauaskantoiset vaikutukset koko käsiteanalyysiin ja sen onnistumiseen. Analyysin kohteeksi tulisi valita analyysin tekijää henkilökohtaisesti kiinnostava ja puhutteleva käsite. On suositeltavaa valita käsite, joka liittyy omaan työhön tai jonka merkitys on aina kiehtonut tai ”kutkuttanut” merkityksellään analyysin tekijää. Käsitteen tulee olla tutkittavissa: se ei saa olla liian primitiivinen ja yksinkertainen, muttei kuitenkaan turhan laaja-alainen ja moniselitteinen. Liian laveasta käsitteestä saattaisi tulla esiin monia eri merkityksiä, mikä voisi sekoittaa analyysin kulun. Käsitteen tulee silti olla tarpeeksi tunnettu, jotta siitä olisi saatavilla riittävästi jo olemassa olevaa tietoa. (Walker & Avant 1992, 42; Walker & Avant 2005, 66; Puusa 2008, 39.)

Analyysia varten valittiin tarkasteltavaksi käsite ”jakeluketjut elintarviketeollisuudessa”. Idea käsitteeseen tuli suoraan tämän opinnäytetyön toimeksiantajalta SULOIN-hankkeesta, jonka yhteistyökumppaneilta oli noussut esiin tarve juuri tälle aiheelle. Käsite ei ole yksiselitteinen, ja kaipaa jo tästä syystä tarkentamista. Mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa teoriassa ja käytännössä? Miten sitä kuvataan eri lähteissä, sekä erilaisina kaavioina että tekstimuodossa? Kuvausten voi ennalta olettaa olevan moninaisia ja keskenään erityyppisiä. Miten käsitteen voi hahmottaa verrattuna moniin muihin logistiikan ketjumalleihin, kuten toimitusketju tai arvoketju ja kuinka nämä lähimmät käsitteet voidaan erottaa toisistaan? Jakeluketju on prosessi, jota tarkastellaan tässä tutkielmassa elintarviketeollisuuden näkökulmasta. Miten se näyttäytyy pienten yritysten näkökulmasta, jotka edustavat valtaosaa koko suomalaisen elintarviketeollisuuden yrityksistä? (Hyrylä 2012, 13). Muun muassa nämä kysymykset ohjaavat osaltaan tätä käsiteanalyysia. Monet edellä mainituista kysymyksistä osoittautuivat myös todelliseksi ongelmiksi käsiteanalyysin etenemiselle.

4.2 Analyysin tavoitteet

Kun sopiva käsite on valittu, käsiteanalyysille määritellään tavoitteet ja tarkoitus. Tässä analyysin toisessa vaiheessa tutkija pyrkii vastaamaan kysymykseen: ”Miksi minä teen tämän analyysin?” Walkerin ja Avantin mukaan on äärimmäisen tärkeää selvittää itselleen jo etukäteen analyysin tekemisen syyt, sekä mihin työn tuloksia aiotaan käyttää. Tulosten tarkan käyttötarkoituksen määrittely auttaa analyysin tekijää tavoitteiden asettamisessa ja helpottaa tutkijaa pitämään tavoitteen mielessä koko analyysiprosessin ajan. Jos analyysin edetessä tulisi tarpeelliseksi tarkentaa rajausta, on päätökset helppo tehdä selkeästi määritellyn tavoitteen

pohjalta. Ytimekkäästi perustellut tavoitteet käsiteanalyysin tekemiselle auttavat myös valmiin analyysin lukijoita hahmottamaan, miksi käsiteanalyysi on alun perin tehty. Liiketaloustieteen käsiteanalyysillä voi olla useita erilaisia tavoitteita, kuten eri merkitysten selvittäminen, operationaalisen määritelmän luominen tai käsitteen käytön erittelemine arkikielen ja tieteen kielen välillä. Käsiteanalyysia on määritelty monilla eri tavoilla, mutta kaikille näkemyksille yhteistä on se, että käsiteanalyysin tavoite on selkeyttää käsitteiden käyttöä ja ymmärtää valittujen käsitteiden piirteitä kielellisesti. (Walker & Avant 1992, 42; Walker & Avant 2005, 66 - 67; Puusa 2008, 39.)

Tämän jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsiteanalyysin keskeinen tavoite on tuottaa selkeä kirjallinen selvitys käsitteen merkityksestä, eli selvittää mitä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tarkoittaa. Käsiteanalyysin tuottamaa tietoa ja tuloksia hyödynnetään SULOIN-hankkeessa, jossa Laurea-ammattikorkeakoulu on mukana. Tätä kolmivuotista Sustainable Logistics Solutions Through International Networking -hanketta esitellään tarkemmin sitä kuvaavassa luvussa kolme.

4.3 Käsitteen käyttötapoja

Käsiteanalyysin kolmannessa vaiheessa pyritään kartoittamaan mahdollisimman monta esimerkkiä käsitteen käytöstä. Käsitteen käyttötapojen etsimisessä voi käyttää apuna muun muassa sanakirjoja, aiempia tutkimuksia kuten opinnäytetöitä, kollegoja, alan kirjallisuutta ja internetlähteitä. Tiedonkeruun alkuvaiheessa lähteiden keräämisen pitää olla avarakatseista ja mahdollisimman laajaa, etteivät tutkijan omat ennakkokäsitykset pääse rajoittamaan tiedon hankintaa. On varottava keskittymästä mihinkään tiettyyn käsitteen piirteeseen, jotta kaikki käsitteen ominaisuudet tulevat esiin. Kaikkiin käsitteen käyttötapoihin tulee tutustua, jotta käsitteestä saa mahdollisimman kattavan kuvan jo analyysiprosessin alkuvaiheessa. Mukaan on otettava myös kaikki epäsuorat yhteydet ja viittaukset käsitteeseen, ei vain kaikkein ilmeisimpiä käyttötapoja. Monipuolinen tiedonhaku edellyttää kattavaa kirjallisuuskatsausta useista erilaisista lähteistä, sekä paneutumista käsitteeseen liittyvään kirjalliseen ja sähköiseen materiaaliin. Tämä auttaa tunnistamaan ja löytämään analyysin myöhemmässä vaiheessa hahmottuvia käsitteen ominaispiirteitä, lähikäsitteitä sekä rajatapauksia. Laaja tutustuminen alan teoksiin myös tukee tutkijan kykyä osoittaa, että ominaispiirteet kuvaavat käsitettä hyvin. Kun kaikki käyttötarkoitukset on selvitetty, voi tutkija päätellä täytyykö käsitteen mahdollisia erilaisia merkityksiä rajata pois analyysistä, vai jatkaako syventymistä aiheeseen kaikissa käsitteen merkityksissä. (Walker & Avant 1992, 42 - 43; Walker & Avant 2005, 67; Puusa 2008, 39 - 40.)

Tähän lukuun kootut tekstikappaleet ja taulukot kuvaavat jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitettä tai sen käyttötapoja eri yhteyksissä ja erityyppisissä lähteissä. Tässä on siis koostettuna käsiteanalyysissä käytetty varsinainen aineisto. Kuitenkin on huomattava, että tähän käsitteen käyttötapoja kokoavaan osioon ei ole erikseen lisätty käsitteen käyttöä kuvaavia tekstejä tutkielman toisen luvun teoriaosuudesta. Kaikki teoriaosassa esitetyt käsitteen käyttötavat lasketaan silti kuuluvaksi samaan aineistoon, ikään kuin ne olisi kirjoitettu tähän lukuun uudestaan. Tässä osiossa on mukana myös sellaisia käsitteen käyttötapoja, joissa jakeluketjuja elintarviketeollisuudessa ei ole erikseen mainittu. Teksteistä voidaan huomata, että tutkittavaa käsitettä kuvataan tai siihen viitataan. Lisäksi joissain esimerkeissä kuvataan vain jakeluketjuja ilman selvää yhteyttä elintarviketeollisuuteen. Tämä johtuu soveltuvien käyttötapojen niukkuudesta kerätyssä aineistossa.

Seuraavassa on koottuna tutkittavan käsitteen erilaisia käyttötapoja, jotka täydentävät jo teoriaosassa esiin tulleita käsitteen käyttötapojen kuvauksia.

Logistiikkapalveluyritys United Parcel Service (UPS) markkinoi internetsivuillaan palvelua, jossa asiakasyrityksen jakeluketju kartoitetaan ja optimoidaan asiakkaan tarpeiden mukaan. Palvelussa analysoidaan asiakkaan logistiikan kaikki osa-alueet ja kustannukset optimaalisen jakeluverkoston määrittämiseksi. Mallintamalla nykytilaa ja tekemällä sen perusteella strategisia kehitysmalleja, voidaan uusia suunniteltuja logistiikan skenaarioita testata ennen varsinaista käyttöönottoa. Palvelun hyödyiksi asiakkaalle mainitaan optimoidut varastotasot koko jakeluketjuun, tehokkuuden ja joustavuuden parantuminen, kustannusten väheneminen ketjussa noin 5 - 15 % sekä parantunut palvelutaso. Lähteessä jakeluketjun englanninkielisenä vastineena käytetään ristiriitaisesti käsitettä supply chain, jonka vakiintunut suomennos on toimitusketju. (UPS 2014.)

Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen jälkimmäinen osa elintarviketeollisuus on merkitykseltään hyvin vakiintunut, sekä suomeksi että englanniksi. Englanniksi se kääntyy yleisesti muotoon food industry. Tätä käännöstä käytettiin kautta linjan kaikissa tämän tutkielman englanninkielisissä lähteissä, mukaan lukien alle listatut verkkosanakirjat (Taulukko 4). Elintarviketeollisuuden määritelmä ja käännös englanniksi osoittautuivat hyvin loogisiksi ja selvärajaisiksi tutkielman tiedonhaun kannalta. Enemmän epäselvyyksiä aiheutti pääkäsite jakeluketju, sen vähäinen käyttö sekä käännös englantiin ja englannista suomeen. Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 4) on kerätty jakeluketju-sanakirjoja joissain yleisissä verkkosanakirjoissa. Vertailun vuoksi mukaan on otettu suomennos termille supply chain (toimitusketju), joka on vakiintunut liiketalouden englantiin ja logistiikan kirjallisuuteen. Supply chain kääntyy odotetusti lähes kaikissa sanakirjoissa muotoon toimitusketju. Sanakirjat kääntävät myös distribution chain -termin jakeluketjuksi. Molempia käännöksiä käytetään tässä tutkielmassa oletusarvoisesti oikeina.

Jakeluketju - käännöksiä eri sanakirjoista			
Verkkosanakirja	Jakeluketju -käännös englanniksi	Distribution chain -käännös suomeksi	Supply chain -käännös suomeksi
Bab.la	---	Jakeluketju (esimerkkilauseissa)	Tuotantoketju
Eudict.com	Distribution chain	Jakeluketju	---
Google Kääntäjä	Supply chain	Jakeluketju	Toimitusketju
Glosbe.fi	Distribution chain (esi- merkkilauseissa)	Jakeluketju (esimerkkilauseissa)	Toimitusketju (esimerkkilauseissa)
Ilmainensanakirja.fi	Distribution chain	Jakeluketju	Toimitusketju
Kaannos.com	Distribution chain	Jakeluketju	Toimitusketju
MOT sanakirjasto	Distribution chain	Jakeluketju	Toimitusketju
Sanakirja.org	(Tarjoaa synonyymiksi Logistics Chain [Logisti- nen ketju])	---	Toimitusketju
Suomienglanti- sanakirja.fi	---	---	Toimitusketju

Taulukko 4: Jakeluketju-sanan käännöksiä englanniksi.

Jakeluketju-sanan käännöksissä englanniksi on selvää hajontaa eri sanakirjojen välillä. Yleisin käännös on distribution chain, muutama sanakirja antaa tuloksen supply chain. Sanakirja.org ei löydä käännöstä, mutta ehdottaa jakeluketjun synonyymiksi logistista ketjua (logistics chain), joka kuulostaa hieman erikoiselta. Tämä sama ilmiö on havaittavissa laajalti käsitteen käytössä suomenkielisissä lähteissä. Jakeluketjulle ei ole olemassa yhtä selvää määritelmää, vaan sitä käytetään vaihtelevasti, jopa synonyyminä toimitusketjulle. Glosbe.fi antoi sanoille pelkästään esimerkkilauseita käännösmuistista, muttei sisältänyt varsinaista käännöstä. Monet sanakirjat, joista kaikkia ei ole lisätty taulukkoon 4, eivät tunne lainkaan sanaa jakeluketju. Tämäkin seikka valaisee käsitteen niukkaa esiintymistä lähteissä. Ikään kuin jakeluketjun sijaan olisi siirrytty käyttämään muita käsitteitä, kuten toimitusketjua, ja jakeluketjun käyttö olisi sekoittunut muihin käsitteisiin ja vähentynyt viime vuosina. Vaikka monet käytetyistä verkkosanakirjoista eivät ole välttämättä luotettavia, tai eivät sovellu liiketalouden sanaston hakuihin, antaa tällainen suppea sanakirjakatsaus hyviä viitteitä jakeluketju-sanan käytöstä ja yleisyydestä. Lisäksi taulukosta selviää, että jakeluketju oli käännettyistä sanoista selvästi vähiten tunnettu sanakirjoissa ja antoi ristiriitaisia hakutuloksia. (Bab.la 2014; EUdict 2014; Google 2014; Glosbe 2014; Ilmainen sanakirja 2014; Kaannos.com 2014; MOT sanakirjasto 2013; Sanakirja.org 2014; Suomienglantisanakirja.fi 2014.)

Saarijärvi on tutkinut pro gradussaan (2007) elintarviketeollisuuden arvoketjua, josta voidaan tunnistaa myös jakeluketjun rakenne. Työssä on tutkittu ketjun toimijoiden näkemyksiä arvon muodostumisesta ja sen osatekijöistä, sekä tekijöiden priorisoimisesta. Eri yritysten vastuhenkilöitä on haastateltu ryhmätilanteissa, jonka lisäksi tutkimusmetodinä on käytetty parivertailua. Tarkasteltavaan jakeluketjuun kuuluu neljä toimijaa. Pakkausten valmistaja Wipak Oy, raaka-ainetoimittaja Myllyn Paras Oy (mm. pastatuotteet), elintarvikevalmistaja Saarioinen Oy sekä vähittäiskauppaa edustava Ruokakesko Oy. Ketjussa sekä Wipak että Myllyn Paras ovat tavarantoimittajia Saarioisille, joka taas toimittaa valmistamansa tuotteet Ruokakeskon kautta jakeluun ja K-ryhmän vähittäismyyntiin. Tutkielman tulokset ovat salaisia, vaikkakin työssä on julkaistu hieman yleistä tietoa tuloksista. Nykykehityksessä yritysten ketjuista on tullut kilpailevia kokonaisuuksia, jotka tavoittelevat yhteistyössä koko ketjun parempaa kilpailukykyä. Haastatellut yritykset korostivat arvoa tuottavien tekijöiden selvityksessä lähimpiä ketjun toimijoita, kuten omia asiakkaita tai toimittajia. Tutkimuksessa on tulkittu tämän johtuvan toimijoiden osittain rajoittuneesta käsityksestä koko jakeluketjun toiminnasta, jolloin yhteistyö ja näkemys on keskittynyt yritysten lähimpiin toimijoihin. (Saarijärvi 2007, 2, 51 - 52, 58 - 59.)

”Termien toimitusketju, arvoketju ja arvoverkosto käyttö menee yleensä hieman sekaisin. Periaatteessa kyse on samasta asiasta, mutta hieman eri painotuksin. Jokainen näistä termeistä kuvaa eri kehitysvaiheessa olevaa ketjua. Edelleen on paljon yrityksiä, joiden toimitusketju on kaukana arvoverkostosta. Verkosto on kuitenkin viimeisin kehitysvaihe tässä teoriasuunnassa.” (Kansikas 2007, 12.)

Perinteisen mallin mukaiset jakeluketju, toimitusketju tai arvoketju eivät enää tarjoa entisenlaista kilpailuetua verrattaessa muihin kilpaileviin verkostoihin ja ketjuihin. Nykyinen globaali ja alati muuttuva toimintaympäristö vaativat uudenlaista lähestymistapaa. Esimerkkinä suotuisasta kehityksestä voidaan mainita suomalainen elintarviketeollisuus, joka on onnistunut muuttamaan ajatusmalliaan vertikaalisista jakelu-, toimitus- tai arvoketjusta kohti dynaamisempaa arvoverkostoa. (Kansikas, 2007, 14.)

Seuraava taulukko (Taulukko 5) kuvaa banaanin käsittelyvaiheita ja koko jakeluketjua, alkaen banaanipuusta ja päättyen suomalaisen kuluttajan ostoskärryyn. Banaani on tyypillinen eksoottinen tuontihedelmä, jota ei voida tuottaa Suomessa (Järvelä ym. 2011, 10). Suoraan lähteestä lainattu luettelo listaa kaikki käsittelytapahtumat, joita banaanit käyvät läpi pitkällä matkallaan, sekä tarkan lämpötilan seurannan jakeluketjun varrella. Banaanit käyvät läpi kymmeniä eri käsittelyvaiheita, joista suurin osa liittyy eksoottisen hedelmän pitkään jakeluketjuun. (Järvi-Kääriäinen 2003, 50.)

”

Banaanin matka puusta ostoskassiin	
1.	Banaaniterttu leikataan puusta ja nostetaan köysiradan koukkuun
2.	Köysirata kuljettaa banaanitertun pakkaamoon, jossa terttu esipestään.
3.	Pestystä banaanitertusta leikataan noin viiden kappaleen kokoisia banaaniterttuja.
4.	Leikatut banaanitertut pestään ja nostetaan muovialustalle (n.18 kg = laatikollinen).
5.	Muovialusta banaaniterttuineen siirretään punnitukseen.
6.	Punnituksen jälkeen banaanitertut suihkutetaan torjunta-aineella (kantamädän estämissiksi)
7.	Banaanit tarroitetaan, minkä jälkeen banaanitertut siirretään kuljetuslaatikoihin
8.	Banaanilaatikat leimataan (pakkauspäivämäärä ja -asema) ja lavataan kuormalavalle
9.	Täydet banaanilavakuormat siirretään kuljetuskontteihin
10.	Täydet banaanikontit kuljetetaan satamaan ja nostetaan laivaan
11.	Banaanikonttien toimintaa seurataan koko laivamatkan ajan (noin kaksi viikkoa)
12.	Määräsatamassa (Ruotsissa) banaanikontit nostetaan laivasta
13.	Konteista banaanilavakuormat puretaan satamaterminaaliin, jossa tarkastetaan banaanien lämpötila
14.	Täydet banaanilavakuormat lastataan rekka-autoon
15.	Lastatut rekat siirtyvät Suomeen tuleviin laivoihin
16.	Turun/Helsingin satamassa rekat siirtyvät laivasta ja kuljettavat banaanikuorman banaanikypsyttämöön (yleensä keskusliikkeiden jakelukeskuksissa)
17.	Banaanikuorma puretaan banaanikypsyttämön käytävälle
18.	Banaanikypsyttämössä tarkastetaan banaanien lämpötila
19.	Tarkastuksen jälkeen banaanilavakuormat siirretään kypsytyshuoneeseen
20.	Kypsytyksen aikana (n. 6 päivää) tarkastetaan päivittäin (myös manuaalisesti) lämpötila ja banaanin kypsyysaste
21.	Kypsytyksestä banaanilavakuormat siirretään keräyspaikalle, josta banaanilaatikko nostetaan keräysalustalle (rullakko, kuormalava)
22.	Täysi keräysyksikkö siirretään lähetysalueelle (lastausovelle)
23.	Kuljettaja siirtää kerätyn banaaniyksikön jakeluautoon, joka kuljettaa banaaniyksikön tilaajakauppaan
24.	Kuljettaja purkaa banaaniyksikön kaupan vastaanottotilaan
25.	Kaupassa yksikkö vastaanotetaan ja tarkastetaan
26.	Tarkastuksen jälkeen banaaniyksikkö siirretään kaupan varastoon, josta tarvittava määrä banaanilaatikoita siirretään myymälän puolelle
27.	Banaanilaatikat avataan, ja banaanitertut nostetaan ja asetellaan myyntitiskille
28.	Kuluttaja valitsee riittävän määrän banaaneja, pakkaa ja punnitsee ne, liimaa hintalapun banaanipussin kylkeen ja siirtää pussin ostoskoriin tai -kärryyn ja kassahihnalle
29.	Kassahenkilö siirtää banaanipussin kassan lukijalaitteen kautta eteenpäin
30.	Maksettuaan ostoksensa kuluttaja nostaa banaanipussin ostoskassiinsa

”

Taulukko 5: Banaanin jakeluketju (Järvi-Kääriäinen 2003, 50).

Kauppalehden uutisessa kerrotaan vaasalaisen leipomoalan yritys Maalahden Limpun hyvistä vientinäkymistä. Vuonna 1883 perustettu perinteikäs yritys valmistaa Vaasassa vain yhtä tuotetta, eli limppua. Suomessa tuotetta myyvät jo keskeisimmät tukut ja keskusliikkeet. Viennin osuus tuotannosta vuonna 2013 oli 20 prosenttia, ja vuoden 2014 tavoitteena on tuplata viennin prosenttiosuus. Ruotsin kolme suurinta keskusliikettä on jo ottanut yhtiön limpun valikoimiinsa, joten vienti länsinaapuriin vetää jo hyvin. Lisäksi suomalaiset keskusliikkeet myyvät limppua Moskovassa, Pietarissa ja Jekaterinburgissa. Juttuun haastateltu toimitusjohtaja Jarmo Latvasalo kertoo, että yritys on tehnyt suunnitelmia jakelun laajentamiseksi myös venäläisiin kauppaketjuihin. Vientimarkkinoiden hallitun kasvun varmistamiseksi viennin painopisteiksi on valittu tietoisesti alle kymmenen miljoonan asukkaan alueet eli Ruotsi ja Suur-Pietari. Toimitusjohtaja Latvasalo kertoo uuden jakeluketjun rakentamisen olevan kallista, sillä jakeluketjua varten täytyy voittaa puolelleen monta osapuolta. Aluksi yrityksen ja tuotteen täytyy vakuuttaa kaupan keskusliikkeet erinomaisuudellaan, sitten eri kauppojen leipäosastojen ostajat, ja viimeisenä vielä tuotetta ostavat kuluttajat vientialueella. (Lukkari 2013, 17.)

Pro gradussa ”Suomalaisten elintarvikealan pienyritysten tulevaisuuden tavoitteet ja Elintarviketeollisuusliiton rooli tavoitteiden saavuttamiseksi” on tutkittu neljäätoista anonyymiä elintarvikealan pienyritystä elintarviketeollisuuden eri toimialoilta. Tutkimus on toteutettu teemahaastatteluna koskien yritysten strategisten päätösten tekoa, tulevaisuuden tavoitteita, menestymistä ja elintarviketeollisuusliiton tukea näiden saavuttamiseen. Tutkielman tuloksiin on poimittu yritysten johdon haastatteluista lukuisia faktoja, jotka valaisevat pienyritysten liiketoimintaa ja jakelua. Elintarvikealan toimijoista on pienyrityksiä (henkilöstö alle 50) noin 90 %. Tästä huolimatta kaupan ketjuilla ja elintarviketeollisuuden suurimmilla yrityksillä on suhteellisesti paljon valtaa toimialalla. Pienten toimijoiden vaikutusvalta koko alalla on hyvin pieni, joten niiden on löydettävä keinot mukautua markkinoihin esimerkiksi erikoistumalla tai hyödyntämällä jotain muuta kilpailuetua. Kaikissa yrityksissä pieni koko nähtiin myös etuna, joista mainittiin muun muassa toiminnan dynaamisuus ja päätöksenteon nopeus. Päätöksenteosta vastasi joko toimitusjohtaja-(osa)omistaja yksin tai pieni joukko avainhenkilöitä. (Isokangas 2009, 8, 37, 46 - 47.)

Haastatelluilla yrityksillä oli vaikeuksia kannattavuudessa, joka voidaan karkeasti yleistää koko toimialaan. Teollisuuden kannattavuutta syö etenkin kiristynyt kilpailu, nousevat tuotantokustannukset ja usein myös kaupan kasvava neuvotteluvalta. Monet yrityksistä olivat jo mukana kansainvälisessä viennissä, sekä useimmat olivat kiinnostuneita viennistä tulevaisuudessa. Tuotekehitys osoittautui erittäin tärkeäksi pienille yrityksille. Kuitenkin rajalliset resurssit riittävät tarjoamaan kaupan jakeluketjujen valikoimiin vain muutamia, tarkkaan valittuja tuotteita. Joten tuotekehityspanokset ja tarjonta suurille markkinoille on oltava maltillista. Kahta elintarviketeollisuuden sopimusvalmistajaa lukuun ottamatta kaikki yritykset olivat mu-

kana suurimmissa vähittäiskaupan jakeluketjuissa. Näistä S-ryhmä ja Kesko ovat kokonaisuudessaan pienyritysten tärkeimmät asiakkaat. Kaupankäynti näiden kaupan ketjujen kanssa nähtiin yrityksissä kuitenkin ongelmallisena, sillä niillä on markkinoilla määräävä asema. Teollisuuden kilpailu hyllytilasta on kovaa ja hintakilpailussa voittaa usein suurempi toimija. Vaikka yritykset ovat kaupan jakeluketjuissa mukana mahdollisuuksien mukaan, vähittäiskaupan valtaa pidetään jopa vaarallisen korkeana alan tulevaisuudelle. Kaupan nähdään voivan horjuttaa sopimuskäytännöillään koko pienyrityksen toiminnan kannattavuutta. Toisaalta jo yhdenkin vähittäiskaupan jakeluketjun laajuus voi taata mukaan pääsevälle piirentyritykselle riittävästi myyntivolyymiä. (Isokangas 2009, 50, 52 - 53, 55, 76.)

”Teknologinen kehitys ruokaan vaikuttavana tekijänä ei ole vain ruuan tuotanto- ja jakeluketjuun liittyvä ilmiö, vaan vaikuttaa myös ruokaa koskevaan viestintään. Internet on kuluttajille yhä enemmän tiedon, palveluiden ja enenevässä määrin myös elintarvikkeiden hankintakanava. Toisaalta siellä käytävät vertaisryhmäkeskustelut ja muu tiedonvaihto viiteryhmien sisällä ja välillä vaikuttavat ruuankin ostokäyttäytymiseen.” (Halmeenmäki 2009, 18.)

Suomalainen Valio Oy jalostaa, kehittää ja markkinoi meijerituotteita ja on alan kotimainen markkinajohtaja. Valion omistaa 18 maidontuottajaosuuskuntaa, joihin lukeutuu yli 9200 maidontuottajaa. Yhtiö on siis alkutuottajiensa omistama. Valiolla on Suomessa 15 tuotantolaitosta, joista neljä sijaitsee jakeluvarastojen yhteydessä. Näiden neljän jakeluvaraston kautta operoidaan koko kotimaan jakelu. Suurimmissa kaupungeissa on lisäksi väliterminaalit kuormien yhdistelyä helpottamaan. Jotta saavutettaisiin lyhyt toimitusrytmi ja nopea reaktiokyky muuttuviin asiakastarpeisiin, jakelu tapahtuu jakeluvarastoilta suorajakeluna vähittäiskaupoille ja suurtalouskeittiöille. Jakelussa ei käytetä lainkaan ulkopuolisia toimijoita. (Romo 2012, 5 - 7.)

Sinebrychoff Oy on Pohjoismaiden vanhin panimo ja Suomen elintarvikealan vanhin yritys. Vuonna 1819 perustetun yhtiön ainoa toimipiste sijaitsee Keravalla. Sinebrychoffin jakelu on jaettu rakenteeltaan paikallisjakeluun ja terminaalijakeluun, joista jälkimmäisen osuus on 55 %, sekä suurtankkijakeluun. Keravan jakelukeskuksessa tapahtuvat kaikki jakeluketjun toiminnot, kuten varastointi, logistiikan ohjaus, keräily ja lähetys. Yksinkertaisen jakeluketjun lopuksi valmiit kuormat kuljetetaan kolmeentoista terminaaliin eri puolille Suomea, joista ne toimitetaan loppuasiakkaille eli kuluttajien saataville eri jakelukanavien avulla. Niitä ovat jo mainitut suora paikallisjakelu asiakkaalle, terminaalien kautta jakelu sekä tukkuihin tai keskusliikkeille jakelu. Ketjun eri loppuasiakkaita ovat kaupat, keskusliikkeet, tukut, ravintolat, huoltoasemat, kioskit, hotellit ja laivat. Sinebrychoffin jakelua hoitavat useat pienet kuljetusyritykset alihankintana. (Lankinen 2010, 22, 24 - 25.)

4.4 Käsitteen ominaispiirteitä

Walkerin ja Avantin käsiteanalyysin neljännessä vaiheessa pyritään tunnistamaan ja nimeämään käsitteen ominaispiirteet. Tähän vaiheeseen kiteytyy koko käsiteanalyysin olemus. Ominaispiirteet ovat käsitteen ominaisuuksia, jotka esiintyvät erilaisissa käsitettä kuvaavissa esimerkeissä useammin kuin muut. Kaikkein useimmin esiintyviä kutsutaan käsitteen kriittisiksi ominaispiirteiksi. Ominaispiirteet erottavat käsitteen muista samantapaisista käsitteistä, eli helpottavat nimeämään tutkittavan ilmiön erotukseksi jostain toisesta ilmiöstä. Ominaispiirteiden avulla voidaan päätellä, mikä on hyvä esimerkki käsitteen käytöstä ja mikä ei ole. Piirteitä etsimällä tutkija pystyy ikään kuin tunkeutumaan ilmiötä kuvaavan termin taakse, tutkimaan käsitteen sisältöä ja alkuperää. Tutkijan siirtyessä tähän vaiheeseen täytyy käyttötapoja olla kartoitettuna jo riittävä määrä analysoitavaksi. (Walker & Avant 1992, 43 - 44; Walker & Avant 2005, 68; Puusa 2008, 40.)

Käytännössä ominaispiirteet selvitetään lukemalla kerralla lävitse kaikki edellisessä analyysin vaiheessa löydetty käsitteen käyttötavat, sekä yleiskieliset että tieteelliset. Käyttötavoissa toistuvasti ja yhä uudelleen esiintyvät piirteet merkitään muistiin. Nämä usein esiintyvät piirteet muodostavat käsitteen alustavien kriteerien luettelon, joka auttaa erottamaan tarkasteltavalle käsitteelle lähikäsitteitä. Yleensä vasta lähikäsitteiden tunnistamisen jälkeen voidaan lopullisesti hahmottaa varsinaiset kriittiset ominaispiirteet. Jos käsitteelle on tässä vaiheessa löytynyt monta erilaista merkitystä, täytyy tutkijan valita niistä yksi tai useampi johon keskittyä jatkossa. Tärkein peruste tutkijan tässä tekemälle valinnalle on se, mikä merkityksistä on käyttökelpoisin ja edistää analyysin tavoitteiden saavuttamista. (Walker & Avant 1992, 43 - 44; Walker & Avant 2005, 68; Puusa 2008, 40.)

Myös tässä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen ominaispiirteiden määrittämisessä käytetään koko tutkielman aineistoa liittyen käsitteen käyttötapoihin. Mukana prosessissa ovat edellisen käsitteen käyttötavat -luvun esimerkkien lisäksi myös teoriaosuudessa esiin tulleet käsitteen käyttötavat.

Tutkielman hajanaisen lähdemateriaalin perusteella jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteestä erottui useita ominaispiirteitä. Niiden tunnistaminen suppeaksi jääneestä aineistosta ei välttämättä anna täysin oikeaa kuvaa käsitteen todellisesta merkityksestä. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella keskeisimmiksi jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen ominaispiirteiksi tunnistettiin:

- Yritysten ja toimijoiden ketju
- Elintarviketeollisuuden ja kaupan tiivis yhteistyö
- Kaupan ja teollisuuden keskittyminen muutamalle suurelle toimijalle

- Suurten toimijoiden kasvanut neuvotteluvalta
- Tuotteiden kuljettaminen sekä kylmäkuljetus
- Tavoitteena tuottaa loppuasiakkaalle lisävoita
- Nopea reagointi asiakastarpeiden muutoksiin
- Teollisuuden tuotekehityksen tärkeys
- Ketjun toiminnan jatkuva kehittäminen kokonaisuutena

4.5 Malliesimerkki käsitteestä

Kun käsitteen ominaispiirteet ovat selvillä, on vuorossa käsitteen malliesimerkin laatiminen. Malliesimerkki on kiistattoman ehdoton ja ymmärrettävä esimerkki käsitteestä, josta Wilsonin (1963) mukaan voidaan sanoa: ”Jos tämä ei ole esimerkki käsitteestä, niin sitten ei mikään ole.” Malliesimerkin tulisi olla arkikielinen ja elävästä elämästä otettu kuvaus käsitteen käytöstä. Siitä pitäisi löytyä selkeästi kaikki käsitteen ominaispiirteet, muttei yhtään muiden käsitteiden piirteitä niin, ettei käsitettä voida sekoittaa johonkin toiseen. Malliesimerkki auttaa käsitteen ymmärtämisessä ja parhaimmillaan auttaa havainnollistamaan käsitettä. Ideaali malliesimerkki voi hyvinkin löytyä jo käsitteanalyysiprosessin alkuvaiheessa, tai vasta kun käsitteen ominaispiirteet ovat jo selvillä. Tämä riippuu paljon tutkittavan käsitteen laadusta. Malliesimerkki voi myös olla täysin tutkijan itsensä laatima. Tärkeintä malliesimerkin valinnassa on sen hyödyllisyys analyysin tavoitteiden kannalta, eli mitä malliesimerkillä halutaan painottaa. (Walker & Avant 1992, 44 - 45; Walker & Avant 2005, 69; Puusa 2008, 40.)

Malliesimerkiksi jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen käytöstä valikoitui seuraava käytännön kuvaus. Pro gradussa ”Kustannusten ja ajan sitoutuminen tuotteeseen elintarviketeollisuuden arvoverkostossa” on tutkittu arvoketjua, jonka ytimen muodostavat Case-yritykset Saarioinen Oy, Tuoretie Oy ja Ruokakesko Oy. Tutkielmassa on muun muassa analysoitu Liha-Saarioisten karjalanpiirakka-tuoteryhmän prosessia ja siihen sidottua aikaa sekä kustannuksia koko arvoketjussa. Työn empiirisestä osasta voidaan erottaa yksinkertainen ja selkeä elintarviketeollisuuden jakeluketju. Siinä teollisuutta edustava Liha-Saarioinen valmistaa karjalanpiirakat hankkimistaan raaka-aineista. Seuraavaksi Saarioisen osaksi omistama kuljetusyhtiö Tuoretie kuljettaa valmiit ja pakatut piirakat Keskon terminaaliin (siirtokuljetus). Kesko vastaa piirakoiden jakelukuljetuksesta terminaalista vähittäiskauppaan, esimerkiksi K-Supermarketiin. Kaupassa piirakka myydään loppukuluttajalle. Tämä jakeluketju mahdollistaa piirakoiden kuljetuksen myytäväksi mihin tahansa Ruokakeskon vähittäiskauppaan. (Kansikas 2007, 56 - 72.)

4.6 Lähikäsitteitä ja rajatapauksia

Analyysin kuudennessa vaiheessa on tarkoituksena määrittää tutkittavalle käsitteelle lähikäsitteitä ja rajatapauksia, eli kuvainnollisesti ”tunnustella käsitteen rajoja”. Tämän vaiheen ideana on tarkentaa, mitä tutkittava käsite ei ole, ja näin selkeyttää käsitteen määritelmää. Käsiteanalyysin kahdessa edellisessä vaiheessa käsitteen käyttötapoja ja ominaispiirteitä tarkastellessa tutkija voi löytää rajatapauksien ja lähikäsitteiden lisäksi vastakäsitteitä, tai tarvittaessa jopa keksiä itse esimerkkejä käsitteen väärästä käytöstä. Tarkoitus on myös tunnistaa esimerkkejä, joissa käsitettä käytetään virheellisesti, sopimattomasti tai eri merkityksessä. Nämä erilaiset ristiriitaiset esimerkit käsitteestä ja sen käytöstä auttavat tutkijaa kartoittamaan kriittiset ominaispiirteet valitulle käsitteelle, sekä selkeyttävät syitä miksi juuri tietyt piirteet sisältyvät valittuun käsitteeseen. Kun selviää, mitä analysoitava käsite ei ole, pystyy näkemään paremmin sen pienetkin erot läheisiin käsitteisiin. (Walker & Avant 1992, 45 - 47; Walker & Avant 2005, 70 - 72; Puusa 2008, 40.)

Rajatapaukset ovat esimerkkejä tai käsitteitä, jotka sisältävät joitakin samoja ominaispiirteitä kuin tutkittava käsite, muttei kuitenkaan kaikkia niistä. Rajatapauksen ominaispiirteet voivat olla lähes samat, mutta yksi poikkeava kriittinen ominaispiirre erottaa esimerkit selvästi toisistaan. Tämä pieni ristiriita helpottaa tutkijaa näkemään, miten rajatapaus eroaa esimerkiksi varsinaisesta malliesimerkistä. Lähikäsitteet taas ovat samankaltaisia tai liittyvät jotenkin analysoitavaan käsitteeseen, eli ovat kuin sukua sille, mutta eivät sisällä useita samoja ominaispiirteitä. Lähikäsitteet auttavat tutkijaa hahmottamaan analysoitavan käsitteen sijoittumisen sitä ympäröivään käsitekenttään. Eri käsitteiden sisällön määrittävät nimenomaan toiset käsitteet sekä niiden merkitykset ja määritelmät. Vastakäsite on ehdoton esimerkki päinvastaisesta tapauksesta kuin tutkittava käsite, eli esimerkki siitä, mitä käsitteellä ei ainaakaan tarkoiteta. Vastakäsite on osaltaan hyödyllinen, sillä sekin valaisee analysoitavan käsitteen ominaispiirteitä. Vastakäsitteiden piirteet on helppo poissulkea valitun käsitteen mahdollisten ominaispiirteiden joukosta. Kaikki edellä luetellut tapaukset eivät ole lainkaan välttämättömiä osia käsiteanalyysissä. Erilaisilla esimerkeillä on vain tarkoitus saada lisätarkennusta käsiteanalyysiin ja varmistaa analyysin tarkkuus. Mietittäessä malliesimerkkiä täytyy vielä tarkistaa kaikki käsitteen ominaispiirteet. Tutkittavan käsitteen piirteet eivät saa olla ristiriidassa tai päällekkäisiä näiden lisäesimerkkien kanssa, eikä epämääräisyyksiä saa jäädä näiden lisäesimerkkien suhteessa malliesimerkkiin. (Walker & Avant 1992, 45 - 47; Walker & Avant 2005, 70 - 72; Puusa 2008, 40 - 41.)

Tässä analyysin vaiheessa on otettava huomioon, että käsitteiden keskinäinen vertailu on hyvin hankalaa, eikä tiettyä käyttötapaa voida varmasti nimetä esimerkiksi elintarviketjusta, ruokaketjusta tai erottumaan selvästi elintarviketeollisuuden jakeluketjuksi. Käsitteitä käytetään eri lähteissä ristiin, eikä niillä ole selviä rajoja tai tiukkoja määritelmiä. Monesti eri kä-

sitteillä tarkoitetaan samoja asioita ja erot riippuvat näkökulmasta ja logistiikan ajatusmalteihin. Seuraavassa on lisäesimerkkejä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteeseen liittyvien läheisten käsitteiden käytöstä.

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineistosta löytyi useita lähikäsitteitä ja rajatapauksia jakeluketjuille elintarviketeollisuudessa. Teoriaosuuden luvussa 2.1 jo käsitellyt toimitusketju, elintarviketeollisuuden arvoketju, elintarviketeollisuuden arververkko tai arververkosto sekä elintarvikeketju tai ruokaketju ovat hyvin läheisiä käsitteitä verrattuna tutkittuun käsitteeseen. Käsitteistä löytyi lisäksi lukuisia muunnelmia, kuten elintarvikealan arvoketju (Elintarviketeollisuusliitto 2014b, 15).

Tarjontaketju osoittautui lähes samansisältöiseksi kuin toimitusketju. Samassa lähteessä käsitelty elintarvikkeiden tarjontaketju oli määritelmältään kuin synonyymi elintarvikeketjulle. (Järvelä ym. 2011, 3 - 4.) Kysyntäketju ja kysyntäketjun hallinta eroavat toimitusketjun hallinnasta siinä, että niillä korostetaan kysynnän ja kysyntätiedon merkitystä sekä ketjun asiakaslähtöisyyttä (Ritvanen ym. 2011, 23).

Edellisistä rajatapauksiksi elintarviketeollisuuden jakeluketjuille erottuivat elintarvikeketju ja elintarviketeollisuuden arvoketju, sillä ne ovat sisällöltään hyvin samankaltaisia. Erona on lähinnä käsitteiden laajempi ja kattavampi näkökulma, jossa kuvataan useampia ketjuun kuuluvia toimijoita, myös eri toimialoilta.

Logistiikan maailma -verkkoaineisto tarjosi kaikkein hätkähdyttävimmän esimerkin jakeluketju-käsitteen evoluutiosta ja sen korvaamisesta ajanmukaisemmilla käsitteillä. Tämän tutkielman aineistonkeruun alussa selvisi, että verkkoaineistosta löytyi paljon hyödyllistä materiaalia otsikoiden ”jakeluketjun hallinta” tai ”jakeluketju” alla. Nettilinkit niihin laitettiin tuolloin talteen, mutta maaliskuussa 2014 eli muutamaa kuukautta myöhemmin linkit eivät enää toimineet. Kävi ilmi, että kaikki jakeluketju-aiheinen materiaali oli poistettu, muokattu tai yhdistetty toimitusketju-aiheisiin teksteihin. Ilmeisesti aika oli ajanut ohi jakeluketjusta, ja sivuston ylläpitäjä oli päättänyt päivittää aineiston tietoja ja yhdistää materiaalin toimitusketjuun liittyvien otsikoiden alle. (Logistiikan Maailma 2014a.)

Monessa muussakin sähköisessä lähteessä oli havaittavissa sama trendi, jossa käsitteet jakeluketju, toimitusketju, jakelutie ja jakelukanava olivat sekoittuneet keskenään. Niitä käytettiin jopa samassa virkkeessä lähes synonyymeina, tai käsitteet oli määritelty löyhästi ja päällekkäisesti. Näissä lähteissä käsitteitä käytettiin mahdollisesti ilman ymmärrystä niiden merkityksestä. Tiedonhaussa löytyi muutama esimerkki jakeluketju-käsitteen niin sanotusta virheellisestä käytöstä eri merkityksessä, kuin tässä tutkielmassa. Esimerkit koskivat kuitenkin eri toimialoja kuin elintarviketeollisuus, joten ne voidaan jättää omaan arvoonsa.

4.7 Ennakkoehdot ja seuraukset

Seuraavana analyysissa on ennakkoehtojen ja seurausten tunnistamisvaihe. Ennakkoehdot ja seuraukset auttavat tutkijaa ymmärtämään paremmin niitä yhteyksiä, joissa käsitettä yleisesti käytetään. Ennakkoehdot ovat tapahtumia tai sattumia, joiden täytyy esiintyä ennen kuin käsite voi esiintyä. Niiden tunnistaminen valaisee tutkijalle käsitteen taustaoletuksia. Seuraukset taas syntyvät käsitteen esiintymisen vaikutuksesta. Tunnistamalla seurauksia tutkija voi saada kokonaan uusia näkökulmia analyysiinsa. Vaihetta havainnollistamaan voidaan ottaa arkielämästä esimerkiksi syömisen käsite. Syömisen yksi selkeä ennakkoehto on nälkä tai muu tarve syödä, ja seurauksena taas on jonkinlainen kylläisyyden tunne. (Walker & Avant 1992, 47 - 48; Walker & Avant 2005, 72 - 73; Puusa 2008, 41.)

Käsitteen ennakkoehtojen ja seurausten tunnistaminen auttaa merkittävästi täsmentämään ominaispiirteitä, sillä tietty ominaisuus ei voi olla samaan aikaan sekä ominaispiirre että ennakkoehto. Tämä vaihe sulkee siten pois epämääräisyyksiä käsitteen analysoinnista. Huomioitavaa on se, että ennakkoehtoja ja seurauksia pohtiessaan tutkija ottaa väistämättä kantaa itse ilmiöön jota käsite kuvaa ja tuo analyysissa esiin omaa henkilökohtaista näkemystään. Walker ja Avant huomauttavat, että tämä seitsemäs vaihe jätetään usein pois käsiteanalyysistä. He vakuuttavat sen tuovan kuitenkin lisänäkökulmaa käsitteen käyttöön. (Walker & Avant 1992, 47; Walker & Avant 2005, 72 - 73; Puusa 2008, 41.)

Käsitteen ennakkoehdot ja seuraukset rajattiin pois tästä tutkielmasta. Tutkittavan käsitteen abstrakti luonne, tapauskohtainen ja alati muuttuva merkitys sekä monimuotoisuus tekevät ennakkoehtojen ja seurausten määrittämisestä epäolennaista. Tutkittavan käsitteen yhteydessä niiden tunnistaminen ei ole tarpeellista. Käsitteen ennakkoehdot ja seuraukset ovat lähes samat kuin sen ominaispiirteet.

4.8 Empiiriset tarkoitteet

Walkerin ja Avantin käsiteanalyysimenetelmän viimeisessä vaiheessa määritetään empiirisiä tarkoitteita tutkittavan käsitteen ominaispiirteille. Niillä tarkoitetaan konkreettisia todellisen maailman ilmiöitä, joita voidaan luokitella, kategorioida ja mitata. Empiiriset tarkoitteet todistavat tai selvästi osoittavat käsitteen esiintymisen jo pelkällä olemassaolollaan. Useissa tapauksissa empiiriset tarkoitteet ovat yhtä kuin ominaispiirteet, eikä niitä ole tarpeellista erikseen määritellä. Tästä vaiheesta on hyötyä etenkin hoitotieteen käsiteanalyysissa, käytännön hoitotyössä sekä tutkimusvälineiden kehittämisessä. (Walker & Avant 1992, 48; Walker & Avant 2005, 73 - 74; Puusa 2008, 41.)

Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen empiiriset tarkoitteet on rajattu kokonaan pois tästä käsiteanalyysistä. Empiiristen tarkoitteiden nimeäminen tutkitun kaltaiselle abstraktille käsitteelle ei ole relevanttia, eikä tämä käsiteanalyysin vaihe ole tarpeellinen tutkielman tavoitteiden ja tuloksen kannalta.

5 Johtopäätökset

Käsiteanalyysin tuloksena syntyneet johtopäätökset esitellään seuraavaksi. Tutkielmaan kerätty aineisto jäi melko pieneksi, johtuen käsitteen vähäisestä käytöstä ja sen aiheuttamasta vaikeudesta tiedonkeruussa. Käsitteen käytöstä löytyneet harvat esimerkit olivat keskenään erilaisia ja erityyppisiä, joten jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen merkityksestä ei muodostunut aivan tavoitteeksi asetettua selkeää kuvaa. Tiedonhaussa ei pystytty saavuttamaan saturaatiopistettä, jonka jälkeen lisämateriaali ei olisi enää tuonut uutta tietoa aineistoon (Hirsjärvi ym. 2012, 182).

Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa on ketju toimijoita, joista olennaisimmat tässä tarkastelussa ovat elintarviketeollisuuden ja kaupan portaiden yritykset. Ne pyrkivät toimittamaan valmiita elintarviketuotteita loppukuluttajien saataville. Ketjun tarkoituksena on tuottaa loppuasiakkaille lisäarvoa kustannustehokkaalla ja keskitetyllä toiminnalla. Teollisuus ja kauppa kehittävät jakeluketjua kokonaisuutena jatkuvassa ja tiiviissä yhteistyössä koko elintarviketajunnan kesken. Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa ovat osa laajemman elintarviketajunnan kokonaisuutta, jossa alkutuottajat kuuluvat puolestaan tuotantoketjuun. Kauppa ja elintarviketeollisuus ovat hyvin keskittyneitä aloja, joilla neuvotteluvalta on keskittynyt muutamille todella suurille toimijoille. Elintarvikealalle on ominaista suuri tarve kuljetuksille, joista valtaosa on erikoiskalustoa vaativia kylmäkuljetuksia. Elintarviketeollisuuden toimijoille on tärkeää nopea ja tehokas tuotekehitys, jotta jakeluketju pystyy reagoimaan joustavasti asiakastarpeiden muutoksiin. Nykyisessä globaalissa toimintaympäristössä asiakkaiden mieltymykset ja ruokatrendit muuttuvat nopealla syklillä, joten koko jakeluketjun on kyettävä kehittämään uusia tuotteita nopealla rytmillä.

Käsiteanalyysin tuloksena syntyi vahva käsitys siitä, että jakeluketju on käsitteenä vanhentunut ja sen käyttö on vähentynyt. Sen käyttämisessä eri lähteissä on havaittavissa käsitteen evoluutiota viimeisen noin viidentoista vuoden aikana. Evoluution myötä jakeluketjun tilalla on hiljalleen alettu käyttää muita, trendikkäämpiä käsitteitä. Niihin kuuluvat tämän aineiston mukaan etenkin toimitusketju, sekä laajemmat käsitteet elintarvikeketju ja elintarviketeollisuuden arvoketju. Tätä havaintoa tukee jakeluketjun yleisempi käyttö aineiston tietolähteissä, jotka ovat 2000-luvun alusta tai sitä vanhempia. Lähteissä jakeluketju on usein käännetty englanniksi samoin kuin toimitusketju, eli muotoon supply chain. Tämä seikka on ymmärrettävästi helpottanut edellä kuvattua evoluutiota.

Jakeluketju-käsitettä käytetään edelleen valmistavassa teollisuudessa, kuten elintarviketeollisuudessa, jossa jakelu on tärkeässä osassa alan toimintaa. Haettaessa tietoa elintarviketeollisuuden jakeluketjuista, myös suurin osa hakutuloksista käsitteli toimitusketjua, elintarviketeollisuuden arvoketjua, elintarvikeketjua tai ruokaketjua. Käsite määrittyi hyvin pitkälti lähikäsitteidensä kautta, sillä jakeluketjut elintarviketeollisuudessa esiintyi lähteissä lukumääräisesti vähiten verrattuna kaikkiin löydettyihin käsitteisiin. Käsitettä piti analysoida ikään kuin lähikäsitteet edellä.

Monet lähteet kuvaavat elintarvikealan kokonaisuutta ensi sijassa elintarvikeketjuna. Elintarviketeollisuuden näkökulmasta siitä erottuu elintarvikeketjun loppuosa eli jakeluketju. Elintarvikeketjun alkuosa eli tuotantoketju esiintyi lähteissä vain harvoin. Elintarviketeollisuuden jakeluketjut esiintyivät lähteissä usein osana elintarvikeketjua, ei niinkään omana kokonaisuutenaan. Tässä voi olla yksi syy jakeluketjun harvaan esiintymiseen ja vähäiseen käyttöön.

Tutkielman aineistosta kävi myös ilmi, että lähiruoka ja luomuruoka sekä pienemmät tuotantoyksiköt ja suorat jakeluketjut ovat kasvattaneet suosiotaan kuluttajien keskuudessa, suhteessa suuriin kaupan jakeluketjuihin. Tämä saattaa lisätä alan tervettä kilpailua tulevaisuudessa, sekä tasoittaa valtatasapainoa vahvasti keskittyneessä elintarvikeketjussa.

5.1 Tulosten tarkastelu

Tämä opinnäytetyö oli yhdenlainen näkemys käsiteanalyysistä, jonka kohteena oli jakeluketjut elintarviketeollisuudessa tutkielman toteuttamisen aikana. Tutkimusmenetelmänä käytettiin käsiteanalyysimenetelmää Walkerin ja Avantin mukaan. Tämä käsiteanalyysi oli laadullinen tutkimus. Sen luotettavuus eli reliabelius tarkoittaa tutkielman toistettavuutta, johon vaikuttaa suuresti tutkijan tarkka ja rehellinen selostus koko tutkimuksen toteuttamisesta. Pätevyys eli valideetti taas kuvaa tutkimusmenetelmän soveltuvuutta ja kykyä mitata juuri sitä, mitä tutkimuksen oli tarkoituskin mitata. Vaikka tässä opinnäytetyössä käytetyt resurssit, työn toteutus ja analysointi on tehty ja selostettu tutkijan parhaan osaamisen mukaan, ovat laadullisen tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys kuitenkin kyseenalaisia. (Hirsjärvi ym. 2012, 231 - 233.) Tietojen, ajattelun tai päättelyn oikeellisuutta on hankala arvioida. Tutkija tuo vääjäämättä oman ainutlaatuisen näkemyksensä mukaan työhön, joka perustuu suurelta osin tutkijan omaan subjektiiviseen päättelyyn ja tietoisiin valintoihin, esimerkiksi aineiston keräämisessä. Käsiteanalyysin tulos on parhaimmillaankin vain alustava. Jokin toinen tutkija todennäköisesti päätyisi erilaisiin tuloksiin ja käsitteen piirteisiin, vaikka tekisi käsiteanalyysin täysin samasta aiheesta, samana ajanjaksona ja samalla menetelmällä. (Walker & Avant 1992, 39.)

Tulosten tarkastelussa on otettava huomioon se tosiasia, että käsiteanalyysissa ei voida löytää oikeita tai vääriä käsitteen käyttötapoja. Oikeita vastauksia tutkimusongelmaan ei ole olemassa, eikä analyysin laatimiseen ole sääntöjä. Menetelmä on hyvin vapaa ja avoin. Juuri sopivan käsitteen valinta on tärkeimpiä vaiheita koko analyysin onnistumisen kannalta, etenkin kun kyseessä on opinnäytetyö, joka on tutkijan ensimmäinen käsiteanalyysi. Walker ja Avant rohkenevat varoittaa tottumattomia tutkijaa näistä, sekä useista muista käsiteanalyysin sisältämistä ansoista. (Walker & Avant 1992, 48 - 51; Walker & Avant 2005, 66.)

5.2 Itsearviointi

Tässä opinnäytetyössä kartoitettu käsite jakeluketjut elintarviketeollisuudessa ja siitä tehty käsiteanalyysi osoittautui todella haasteelliseksi. Kaksiosaisen käsitteen ja aihepiirin hankaluuden sekä vähäisen löydetyn materiaalin vuoksi työstämisessä tuli esiin monia ongelmia. Työ eteni hitaasti ja useat epäselvyydet haittasivat kokonaisuuden hahmottamista. Jakeluketjun määrittelemisen ja olemus vaati paljon pohdintaa opinnäytetyöprosessin aikana.

Jo työn alkumetreillä selvisi, että käsiteanalyysi on monella tapaa vaativa tutkimusmenetelmä. Se tarjosi kuitenkin selkeän rungon tutkielmalle ja perusteelliset suuntaviivat omalle työskentelylleni. Työskentely käsitteiden tasolla oli minulle uutta ja hieman hämmentävää. Tutkimusmenetelmään kuuluva täysin teoreettinen lähestymistapa vaati myös totuttelua.

Tiedonhaun kompastuskiveksi muodostui käsiteanalyysiin sopivan lähdemateriaalin löytäminen. Kirjallisuudesta ei ollut juurikaan apua tutkielman alakohtaiseen aiheeseen. Aiheen edellyttämä elintarvikealaan liittyvä materiaali sekä nykyään harvoin käytetyn jakeluketju-käsitteen yhdistelmä muodosti koko opinnäytetyön ydinongelman. Tutkittavan käsitteen ominaisuuksien ymmärtäminen ja sen sijoittuminen suhteessa lähikäsitteisiin oli kuitenkin tämän opinnäytetyön perimmäinen tarkoitus.

Tutkimusperinne nousi merkittäväksi tietolähteeksi varsinkin teoriaosuuden kannalta. Sähköisistä lähteistä löytyi parhaiten tuoretta ja alakohtaista tietoa elintarviketeollisuudesta. Sähköinen tiedonkeruu osoittautuikin tähän aiheeseen parhaiten sopivaksi, kun taas kirjallisuudesta löytyi lähinnä aihetta tukevaa materiaalia. Kerätty tutkimusaineisto on mielestäni melko kattava, mutta varsinaisia käsitteen käyttötapoja ei pystytty löytämään tarpeeksi, huolimatta siitä, että tiedonkeruuseen kului todella paljon aikaa ja vaivaa. Sopivia käyttötapoja ei vain tuntunut löytyvän, koska jakeluketju-käsitteen käyttö on nykyisin todella vähäistä. Englanninkielistä aineistoa olisi ollut mahdollista kerätä enemmän, mutta muiden ongelmien takia sen prosessointi jäi tärkeysjärjestyksessä taka-alalle.

Olen kaiken kaikkiaan tyytyväinen opinnäytetyön lopputulokseen. Jakeluketjut elintarviketeollisuudessa -käsitteen merkitystä saatiin selvitettyä, sekä selkiytettyä sen suhdetta lähikäsitteisiin. Kiistatonta kuvaa käsitteen olemuksesta ei kuitenkaan saatu selville useiden ilmenneiden ongelmien takia. Mielestäni onnistuin saavuttamaan tutkielmalle asetetut tavoitteet aiheen rajoissa ja sen mahdollisuuksien mukaan. Tämän tutkielman tekeminen oli loppujen lopuksi kouriintuntuvan kasvattava sekä opettavainen kokemus kirjoittajalleen. Opinnäytetyöprosessista tulee olemaan kiistatta hyötyä tulevaisuuden koitoksissani.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Vaikka SULOIN-hanke on jo päättynyt, hyödynnetään sen tuloksia varmasti jatkossa eri hankkeissa ja projekteissa. Tässä opinnäytetyössä tutkittuun aiheeseen voisi saada enemmän näkemystä ja käytännön tuntumaa liittämällä siihen empiirinen tutkimusosa, jossa tarkasteltaisiin jakeluketjun eri toimijoita ja toimintaa, esimerkiksi teemahaastatteluilla ja yrityskäynteillä case-yrityksissä. Erityisesti konkreettisen jakelun eli kuljetuksen näkökulma voisi rikastuttaa tutkimusta jatkossa. Myös maatalouden ja alkutuottajien näkökulmaa elintarvikeketjussa voisi olla kiehtovaa tutkia tarkemmin.

Tutkimusta elintarviketeollisuuden jakeluketjuista olisi mielenkiintoista laajentaa käsitteellisesti koskemaan arvoketjuja tai monimutkaisia arvoverkostoja. Näkökulmana ja rajauksena voisi olla elintarviketeollisuus tai koko elintarvikeketju.

Aivan tämän tutkielman loppuvaiheessa tuli ilmi, että ECR-toiminnan ja elintarviketeollisuuden jakeluketjujen sisällössä on paljon yhtäläisyyksiä. Aihepiiriä olisi kiintoisaa selvittää ECR:n näkökulmasta, tai tutkia ja arvioida ECR:n toteutumista koko alan mittakaavassa tai case-yrityksessä.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Haapanen, M. & Vepsäläinen, A. 1999. Jakelu 2020 - Asiakkaan läpimurto. Espoo: ELC Finland.

Haapanen, M., Vepsäläinen, A. & Lindeman, T. 2005. Logistiikka osana strategista johtamista. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15. - 17. painos. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, S., Karhunen, J. & Luukkainen, M. 2011. Johdatus logistiseen ajatteluun. 6. uudistettu painos. Kangasniemi: Sho Business Development.

Karrus, K. E. 2001. Logistiikka. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Mäkipeska, T. & Sihvonen, M. 2010. Lähiruoka, nyt! Trendistä markkinoille. Helsinki: Sitra.

Pastinen, I., Mäntynen, J. & Koskinen, L. 2003. Kaupan ja teollisuuden logistiikka. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.

Pouri, R. 1997. Businesslogistiikka. Helsinki: Suomen Logistiikkayhdistys.

Puusa, A. 2008. Käsiteanalyysi tutkimusmenetelmänä. Premissi 4/2008, 36 - 43.

Ritvanen, V., Inkiläinen, A., von Bell, A. & Santala, J. 2011. Logistiikan ja toimitusketjun hallinnan perusteet. Helsinki: Suomen Huolintaliikkeiden Liitto & Suomen Osto- ja Logistiikkayhdistys LOGY ry.

Sakki, J. 1994. Logistinen materiaalin ohjaus. Espoo: MH-Konsultit.

Sakki, J. 2003. Tilaus-toimitusketjun hallinta. Logistinen B-to-B -prosessi. Kuudes uudistettu painos. Espoo: Jouni Sakki.

Taloustieto Oy. 1998. Taloussanasto - Yritys- ja kansantaloutta suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi. Helsinki: Taloustieto.

Walker, L. O. & Avant, K. C. 1992. Teoria - avain hoitotyöhön. Suomentaja Viitanen, R. Vammala: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö.

Walker, L. O. & Avant, K. C. 2005. Strategies for Theory Construction in Nursing. Fourth Edition. New Jersey: Pearson Education.

Waters, D. 2003. Logistics - An Introduction to Supply Chain Management. New York: Palgrave Macmillan.

Sähköiset lähteet

Bab.la. 2014. Kieliportaali. Viitattu 4.9.2014.
<http://fi.bab.la/>

Edu.fi. 2013. Elintarvikeketju. Opetushallituksen verkko-oppimateriaali. Viitattu 9.9.2014.
http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/aihekokonaisuudet/kestava_kehitys/teemoja/ruokaa_kestavasti/elintarvikeketju

Elintarviketeollisuusliitto ETL. 2005. Yhteiskuntavastuu elintarvikeketjussa. Selvitys vastuullisista toimintatavoista ja käytännöistä kotimaisessa elintarvikeketjussa. Viitattu 9.9.2014.
http://www.etl.fi/www/fi/julkaisut/Julkaisut/Yhteiskuntavastuu_elintarvikeketjussa1.pdf

Elintarviketeollisuusliitto ETL. 2014a. Avaintietoja elintarviketeollisuudesta. Viitattu 20.3.2014.
<http://www.etl.fi/www/fi/elintarviketeollisuus/index.php>

Elintarviketeollisuusliitto ETL. 2014b. Maistuva Suomi - Suomen elintarviketeollisuus. Viitattu 11.6.2014.
http://www.etl.fi/www/fi/ammatinvalinta/Elintarviketeollisuuden_esittely.pdf

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. 2013. Lähiruoka. Viitattu 30.9.2014.
<http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/valmistus+ja+myynti/pakkausmerkinnat/lahiruoka/>

Eudict. 2014. Eurooppalainen sanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://www.eudict.com/index.php>

Forsman-Hugg, S., Katajajuuri, J.M., Paananen, J., Pesonen, I., Järvelä K. & Mäkelä, J. 2009. Elintarvikeketjun vastuullisuus. Kuvaus vuorovaikutteisesta sisällön rakentamisen prosessista. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT. Viitattu 13.5.2014.
www.mtt.fi/met/pdf/met140.pdf

Google Scholar. 2011. Tietoja Google Scholarista. Viitattu 18.6.2014.
<http://scholar.google.fi/intl/fi/scholar/about.html>

Google. 2014. Kääntäjä. Käännöspalvelu. Viitattu 4.9.2014.
<https://translate.google.fi/>

Glosbe. 2014. Monikielinen online-sanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://fi.glosbe.com/>

Halmeenmäki, M. 2009. Kumipitsaa vai trendievästä - valmisruuan kehitysnäkymät Suomessa. Opinnäytetyö. Viitattu 17.9.2014.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/4999>

Helsingin Sanomat. 2013. Ruuan verkkokauppa kasvaa huimasti. Viitattu 8.9.2014.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1380454889357>

Helsingin Sanomat. 2014. Tästä on kyse: Ukrainan kriisi on kamppailua Venäjän etupiiristä. Datajournalismi. Viitattu 25.9.2014.
<http://www.hs.fi/datajournalismi/a1305861105634>

Hyrylä, L. 2012. Elintarviketeollisuus. Toimialaraportti 3/2012. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 20.9.2014.
http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/1607/Elintarviketeollisuus2012_web.pdf

Ilmainen sanakirja. 2014. Verkkosanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://ilmainensanakirja.fi/>

Isokangas, A. 2009. Suomalaisten elintarvikealan pienyritysten tulevaisuuden tavoitteet ja Elintarviketeollisuusliiton rooli tavoitteiden saavuttamiseksi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 17.6.2014.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/14442>

- Järvelä, K., Koistinen, L., Latvala, T., Peltoniemi, A. & Yrjölä, T. 2011. Kirjallisuuskatsaus kuluttajien ja tuottajien vuorovaikutuksesta elintarvikeketjussa. Kuluttajatutkimuskeskus. Työselosteita ja esitelmiä 136 / 2011. Viitattu 13.5.2014.
http://www.ncrc.fi/files/5582/2011_136_tyoseloste_kirjallisuuskatsaus.pdf
- Järvi-Kääriäinen, T. 2003. Älypakkaus jakeluketjussa. Kehittyvä Elintarvike 2/2003, 50. Viitattu 14.4.2014.
<http://kehittyvaelintarvike.fi/teemajutut/50-alypakkaus-jakeluketjussa>
- Kaannos.com. 2014. Verkkosanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://kaannos.com/>
- Kansikas, T. 2007. Kustannusten ja ajan sitoutuminen tuotteeseen elintarviketeollisuuden arvoverkostossa. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.9.2014.
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/30605/TMP_objres.760.pdf
- Keskinen, S. 2013. Logististen toimintojen ulkoistamisen hyödyt ja uhkatekijät elintarviketeollisuudessa. Opinnäytetyö. Viitattu 7.9.2014.
<http://www.theseus.fi/handle/10024/68705>
- Klimahin, E. 2012. Elintarvikevienti Venäjältä EU-maihin. Opinnäytetyö. Viitattu 12.9.2014.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/46788/Klimahin_Ekaterina.pdf?sequence=1
- Laurea. 2013a. SULOIN. Sustainable Logistics Solutions Through International Networking. Viitattu 17.1.2014.
<http://www.laurea.fi/fi/kerava/tk/tkhankeet/Sivut/SULOIN.aspx>
- Laurea. 2013b. Nelli-tiedonhakuportaali. Viitattu 18.8.2014.
http://www.laurea.fi/fi/tutkimus_ja_kehitys/kirjasto/aineistot/nelli/Sivut/default.aspx
- Lankinen, T. 2010. Lähtölogistiikan laadun mittaaminen ja kehittäminen, Case Oy Sinebrychoff Ab. Opinnäytetyö. Viitattu 21.9.2014.
<https://www.theseus.fi/handle/10024/13612>
- Lappalainen, J. & Syyslahti, H. 2013. Päivittäistavarakaupan jakelumallivaihtoehdot ja kuljetukset tuoteryhmittäin. Kandidaatintyö. Viitattu 29.9.2014.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/91504/Kandidaatinty%C3%B6_Lappalainen_Syyslahti.pdf?sequence=2
- Logistiikan Maailma. 2014a. Jakeluketjunhallinta. Logistiikan verkkoaineisto. Viitattu 3.10.2014.
http://www.logistiikanmaailma.fi/wiki/Jakeluketjunhallinta_%28SCM%29
- Logistiikan Maailma. 2014b. Toimitusketju. Logistiikan verkkoaineisto. Viitattu 9.9.2014.
<http://www.logistiikanmaailma.fi/wiki/Toimitusketju>
- Lukkari, E. 2013. Vienti tempaisi Maalahden Limpun kovaan kasvuun. Kauppalehti uutisarkisto 17.10.2013, 17. Viitattu 17.6.2014.
<http://www.kauppalehti.fi/5/i/talous/uutiset/arkisto/showArticle.do?db=KKL1213X&ris=0&rid=61596&qid=0&rsi=0&page=0&size=20&hits=3>
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2013. Valtioneuvoston selonteko elintarviketurvallisuudesta 2013 - 2017. Viitattu 17.9.2014.
http://www.mmm.fi/attachments/elintarvikkeet/6GeXjSo8s/Elintarvikeselonteko_PTJ.pdf
- Marstio, T. 2009. Sosiaalinen media ja bisnes, luento 3. Powerpoint-esitys. Laurea-ammattikorkeakoulun opetusmateriaali. Viitattu 8.9.2014.
<http://www.slideshare.net/Tuitzi/sosiaalinen-media-ja-bisnes>

- Martikainen, A. 2012. Seutulogistisen palveluyrityksen palvelutarjooman kehittäminen. Diplomityö. Viitattu 30.9.2014.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74648/Dippa_final_MartikainenAntti.pdf?sequence=1
- MOT sanakirjasto. 2013. MOT Translation -käännöspalvelu. Viitattu 4.9.2014.
<http://mot.kielikone.fi.nelli.laurea.fi/mot/laurea/netmot.exe>
- North European Logistics Institute. 2013. SULOIN - Sustainable logistics solutions through International networking. Viitattu 18.11.2013.
<http://www.neli.fi/Hankkeet/SULOIN>
- Nuopponen, A. 2009. Käsitemallit käsitemallista - kohti systemaattista käsitemallit. Viestintätieteiden laitos. Vaasan yliopisto. Viitattu 16.3.2014.
http://www.vakki.net/publications/2009/VAKKI2009_Nuopponen.pdf
- Nuopponen, A. 2010. Tunteet analyysissä - Hoitotieteiden käsitemallit tarkastelussa. Vaasan yliopisto. Viitattu 6.4.2014.
http://www.vakki.net/publications/2010/VAKKI2010_Nuopponen.pdf
- Päivittäistavarakauppa ry. 2007. Pienet ja keski- ja suuret tavarantoimittajat kaupan yhteistyökumppaneina. Opas tavarantoimittajille ja kaupalle. Viitattu 6.10.2014.
<http://www.ruokasuomi.fi/opaat/Tavarantoimittajaopas.pdf>
- Rinne, V. 2012. Turkuilaisien ravintoloiden kiinnostus yhteistyöhön Ruokakauppa Finskan kanssa. Opinnäytetyö. Viitattu 30.9.2014.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/43187/Rinne_Veera.pdf?sequence=1
- Romo, T. 2012. Päävaraston uudistuksen vaikutukset jakeluvaraston kannalta. Opinnäytetyö. Viitattu 30.9.2014.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48298/Romo_Teijo.pdf?sequence=1
- Ruokatieto & ProAgria Keskusten Liitto. 2011. Laatutyö elintarvikeketjussa. Verkko-opiskelumateriaali 2011 - 2012. Viitattu 5.6.2014.
http://www.laatuketju.fi/laatuketju/www/fi/pdf/LAATUTYELINTARVIKETJUSSA_elokuu2011s_uojattu3.pdf
- Saarijärvi, H. 2007. Elintarvikeketjussa - priorisointia parivertailulla. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 14.4.2014.
<http://tampub.uta.fi/handle/10024/94318>
- Sanakirja.org. 2014. Verkkosanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://www.sanakirja.org/>
- Suomienglantisanakirja.fi. 2014. Verkkosanakirja. Viitattu 4.9.2014.
<http://www.suomienglantisanakirja.fi/>
- Suomisanakirja. 2013. Käsite. Viitattu 15.3.2014.
<http://www.suomisanakirja.fi/k%C3%A4site>
- Taloussanomien Digitoday. 2014a. Verkkokauppa.com suunnittelee laajentumista ruokakauppaan. Viitattu 8.9.2014.
<http://www.digitoday.fi/bisnes/2014/03/27/verkkokauppa-com-suunnittelee-laajentumista-ruokakauppaan/20144402/66>
- Taloussanomien Digitoday. 2014b. Ruokaa katseleva Verkkokauppa.com: "Meillä on 2 500 noutopistettä". Viitattu 8.9.2014.
<http://www.digitoday.fi/bisnes/2014/04/04/ruokaa-katseleva-verkkokauppa-com-meilla-on-2-500-noutopistetta/20144856/66>

UPS. 2014. Optimointi ja logistiikka. Jakeluketjun optimointi. Viitattu 15.5.2014.
<http://www.ups.com/content/fi/fi/bussol/browse/customer-solutions/optimization-logistics/supply-chain-optimization.html>

VESA - verkkosanasto. 2014. YSA - Yleinen suomalainen asiasanasto. Viitattu 19.6.2014.
<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>

Yleinen Teollisuusliitto YTL. 2007. Lämpötilahallittavien elintarvikekuljetusten logistiikka-
opas. Viitattu 6.10.2014.
http://www.ytl.fi/userData/yleinen-teollisuusliitto-ry/files/ATP_Aapinen_Verkko_PDF_hyperlinkit.pdf

Yle uutiset. 2010a. Tutkija: Venäjän tuontikielto sisäpolitiikkaa. Viitattu 21.11.2013.
http://yle.fi/uutiset/tutkija_venajan_tuontikielto_sisapolitiikkaa/6161301

Yle uutiset. 2010b. Näin Venäjä on rajoittanut elintarvikkeiden tuontia. Viitattu 21.11.2013.
http://yle.fi/uutiset/nain_venaja_on_rajoittanut_elintarvikkeiden_tuontia/5597455

Julkaisemattomat lähteet

Sivén, S. & Kela, S. 2011. SULOIN Sustainable Logistics Solutions through International Networking. Kestäviä logistiikkaratkaisuja kansainvälisellä yhteistyöllä. Powerpoint-esitys. Laurean-ammattikorkeakoulun opetusmateriaali. Viitattu 18.11.2013.

Kuviot

Kuvio 1: Tutkielman rakenne.	10
Kuvio 2: Perinteinen jakeluketju (mukaiillen Haapanen ym. 2005, 24).	16
Kuvio 3: Elintarvikealan arvoketju (Elintarviketeollisuusliitto 2014b, 15).	21
Kuvio 4: Elintarvikkeiden yleinen jakeluketju (mukaiillen Mäkipeska & Sihvonen 2010, 9).	22
Kuvio 5: SULOIN-hankkeen osaprojektien vastuut (Sivén & Kela 2011).	27
Kuvio 6: Käsiteanalyysin vaiheet Walkerin ja Avantin mukaan (1992, 41).	30

Taulukot

Taulukko 1: Tutkimusperinne.	12
Taulukko 2: Määritelmiä käsiteanalyysille kirjallisuudesta (Nuopponen 2009, 310).	15
Taulukko 3: Käsiteanalyysin lähdeluettelo.	35
Taulukko 4: Jakeluketju-sanan käännöksiä englanniksi.	39
Taulukko 5: Banaanin jakeluketju (Järvi-Kääriäinen 2003, 50).	41